

საპოლიტიკო, საპედაგოგიკო და სალიტერატურო ნახატიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 22

მ ა ი ს ი ზ 0 1899 წ.

№ 22

შინაარსი: საფრანგეთი ნ. უორდნასია.—სხვა და-სხვა ამბები.—„კვლის“ კორესპონდენციები.—კვირიდან ვერამდე.—მე-VII პირაგოვის სრულიად რუსეთის საექ-მო კრება მ.—ლისა.—ნაწევრები, ღექსი და თომაშვილისა.—საუბარი მკობრველთან (გაგრაძე) ალ. წულუკისა.—ბიბლიოგრაფია ილ. ალხაზიშვილისა.—წერილება რედაქციის მ მართ —საქველ-მოქმედო საქმე.—კვლის ფოსტა და განცხადება.

რედაქციის ადრესი: არტილერიის ქუჩა № 5, იმის პირდაპირ, სადაც წინეთ რედაქცია იმყოფებოდა.

ს ა ფ რ ა ნ გ ე თ ი .

X

პარიეი. 22 მასი, საკასტრო პალატამ დაადგინა: გაუქმებულ იქმნას 1894 წ. განაჩენი დრეიფუსის შესახებ და ეს საქმე გადაეცას მკორე სამხედრო სასამართლოს ქ. რენში. ამ განაჩენს საზოგადოება მადგება ამ სიტუკებით: „გაუმძჯვოს მართლ-მსაჯულებსა, გაუმძჯვოს კანონს!“

საფრანგეთი — ეს თავისუფლების და თანასწორობის აკენა, ეს განათლების და წინსვლელობის მოძრაი ჩარხი, კვლავ გამოუღადა სწორ გზაზე, კვლავ აღმართა შესაუერი დროშა, კვლავ ჰპოვა თავისი გასაღლი. ის, დროებით დაბრმავებული, თავისივე ოცნებით გატაცებული, თავისივე გრძობით დამთვრალი და გაშმაგებული, ხელ-ახლა გამოიკვა, გამოთხიზლდა და საღი გონებით მიმოიხედა. სინათლემ, რასაც ასე ებრძოდენ სიბნელის მოყვარულნი, თავისი გაიტანა; სიმართლემ, რასაც ასე ებრძოდენ უსამართლონი, საქვეყნოთ გამოეთინა; ჰეშმარიტება, რასაც ასე ხელს აფარებდენ, ალაღადა. უდანაშაულო კა-

ცი უნდა დასაჯოს—ამბობდა ევროპაში საფრანგეთი, საფრანგეთში—პარიეი, პარიეში—ბულვარი და შტაბი. სამხედრო სასამართლოს განაჩენი ხელ-შეუხებელია, დრეიფუსი „ემშაკის კუნძულის“ კერძა—ღრიალებდენ ბიუროკრატები, კლევიკალები და მხედრები და ამით ბანს აძლევდენ მთელი ევროპის, მთელი ქვეყნის რეაქციონერები და აი, დღეს ყველა ეს შერცხვენილი, ყურებ ჩამოშვებული და თავ-ჩაქინდრული შარაზე გამოყვანილი და სამარცხენო ბაგზე გაკრული ძალ-მომრეობის მოტრფიალენი დამარცხდენ, ბნელეთში მოსიარულენი დაეარდენ და ეს მათი დამარცხება, ეს მათი დაეარდნა არის იმავე დროს საფრანგეთის გამარჯვება და მისი სახელის აღდგენა. საფრანგეთი, დღეს ის აღარ არის, რაც გუშინ იყო. გუშინ ის წაბორძაკდა, ჩეცა, დღეს კი წამოდგა, გასწორდა. გუშინ მას დაეკარგა თავისივე ხელმძღვანელობა, დაებნა გონება, დაუჩლოუნგდა გრძობა, დღეს კი მან ხელ-ახლა ჰპოვა თავის თავი, შემოიკრიბა თავისივე გონება, გაისპეტაკა თავისივე გრძობა. მან უკვე ჩამოიკრეცხა ის ლაქა, რომელიც უღირსმა შეიღებმა მის შარაფანდელით მოსილ შუბლს მოაცხეს, მან გადაფანტა ის სქელი ბურუსი, რომლითაც

მისი სპეტაკი სახე გამოურეს, მან მოიძრო ის ბნელი ზეწარი, რომელიც მის ცელქ არსებას გადაფარეს. და დღეს ჩვენ წინ დგას ისევ ის დიდებული ქვეყანა, ისევ ის შორით მჭვრეტე და მართლის მთქმელი ერი, რომელიც შექმნა პირველმა რევოლიუციამ, განაფითარა მეორე რევოლიუციამ და განამტკიცა მესამე რევოლიუციამ.

გრძნობა მართლ-მსაჯულების, უხუილ-ხუილით გადმოხეტქილი ერთი საუკუნის წინ, ხშირათ დევნული და დაფლული ამ საუკუნეში, დღეს კიდევ უფრო მედგრათ ხმაურობს და მუსრს ავლებს მოწინააღმდეგეთ. და მერე ვინ არიან ეს მოწინააღმდეგენი? მისი სახელია საფრანგეთში მონარქიელი, გერმანიაში აკრარეილი... მისი იდეალია თავის თავის უპირატესობა და უფროსობა, მისი მიზანია თავისი საკუთარი წარსულის აწმყოში გადმოტანა და მომავლის აწმყოდან განდევნა. ის ჩაფრენია ცხოვრების ბორბალს ჭე ცდილობს უკან გადაატრიალოს, მარა ამათ, ბორბლის მახვილი ბასრავს მასვე და ნაკლეჯებით აქეთ-იქით ისერის. და ასე, ძალა რეაქციონული იძახოდა საფრანგეთში: არ გვინდა სამართალი, ჩვენ თვითონ სამართალი ვართო! ძალა რეაქციონული იძახოდა საფრანგეთს გარეთ: არ გვინდა ჭეშმარიტების გავება, ჩვენ თვითონ ჭეშმარიტება ვართო! მარა ჭეშმარიტებას გზაკვალი ისე არ დაბნეფია, რომ მათში დაისაბუდროს, ის ისე არ დასუსტებულა, რომ წინ მიმავალთათვის მეტი ბარგი იყოს. პირ იქით, ის არის ადამიანის მოუცილებელი მოთხოვნილება, მისი სულის უსაჭიროესი ნაწილი, მისი გონების მახვილი და ადრე თუ გვიან, მან უნდა გვამცნოს თავის თავი, გამოიჩინოს თავის ძლიერება, გამოაკრთოს თავისი შუქი, შეანათოს ბნელეთში, გააჩალოს სითბო და დატრიალოს სიციხოველე. ის სიკვდილს აბოლოოებს სიციხებით და უსამართლობას სამართლიანობით.

და აი, გაუქმება 1894 წ. განაჩენის არის გაუქმება უსამართლობის, უარჰყოფა ძალ-მომრეობის, დათრგუნვა სიკვდილის და გამარჯვება ჭეშმარიტების. ვინ მოიმოქმედა ეს? მისამართლებმა? არა. ვინ მოწმინდა სირცხვილი დიდებულ საფრანგეთს? „მამულის შეილებმა?“ არა. მამ ვინ? ვინ და იმათ, ვინც არც მოსამართლეა, არც მთაერობის კაცია, არც მამულის-შვილობაზე მალლა მყვირალია; იმათ ვინც პირველათ მოკრძალებით ხმა აღიმალღეს, ვის წინააღმდეგ აჯანყდა ყველა პარტია, ვისაც უწოდეს გაყიდული, მოალაატე და გამცემი და ვინც მიუხედავათ ყველა ამისა არ დაჰკარგა სულის სიძლიერე და მხნეობა. მათი რიცხვი ძლიერ მკირეა, სულ 3-4 ძლიეს იქნება, მარა შემდეგ მათ მიიმხრეს ძალიან ბევრი და ბოლოს თან გაიყოლეს უმრავლესობა.

ესენია თავდადებული პაკარი, უშიშარი ზოლა და პირდაპირი ჟორესი. მხედარი, მწერალი და ორატორი, აი, ის სამება, რომელმაც დალენა ყოველივე დაბრკოლება, სძლია ერის ვნებათაღელვას და ალაგმა უფროსთა თავგასულობა. და ყოველივე ეს შეასრულეს პირველმა თავისი საქმით, მეორემ თავისი კალმით, მესამემ თავისი სიტყვით. პაკარი უარჰყო თავის წოდებამ, ზოლა თავის სამშობლომ, ჟორესი თავის პარტიამ. პირველი დაატუსაღეს, მეორე განაძვეეს, მესამე პარლამენტს გამოათხოვეს. და ისინი მაინც იბრძვიან, ისინი მაინც ებრძვიან. ვის? ყოველ კაცს, მთელ საფრანგეთს, მთელ ქვეყანას! „მართათ მართო მილიონთა წინააღმდეგ! — განა არის ქვეყანაზე ამაზე უფრო კეთილშობილური სანახაობა!“ — წერდა გასულ წელს ზოლას შევეციის ერთი ცნობილი მწერალი და წერდა სრულ ჭეშმარიტებას. დაახ მილიონთა წინააღმდეგ! თვითოვეული მათი სიტყვა იწვევს ამ მილიონთა წინააღმდეგობას, თვითოვეული იმათი სტრიქონი ბადებს მილიონთა განხეთქალებას. და მერე რატომ? იმიტომ რომ, ისინი ამბობენ იმას, რასაც არ ამბობს არც ერთი. ისინი იცავენ იმას, რასაც ჰკიცხავს ყველა. და აი ეს ამღერევეს საზოგადოებას და აგდებს შულლს და მტრობას.

ეს ასე არ ხდება მართო საფრანგეთში, ეგვევ მეორდება ყველგან, ყოველ კუთხეში. ახალი აზრი, ახალი სიტყვა, ახალი მოძღვრება ყოველგან და ყოველთვის შობს დევნას და არეფ-დარეფას. და მართლაც, თქვით ის, რასაც ყველა ამბობს და თქვენ პატიოსანი კაცის სახელს დაამსახურებთ; შეაქეთ და მოიწონეთ ყველა და თქვენ გადაიქცევით საყვარელ პართათ; აჰყევით ამყოლს და ჩაჰყევით ჩამყოლს — თქვენ მოიპოვებთ ჭკვიანი კაცის სახელს. მარა როგორც კი შეეხებით საზოგადო უსამართლობას, მჩაგვრელთა სიცილ-ხარხარს და ჩაგრულთა გოდებას — მაშინვე ჰკარგავთ ყოველსავე ღირსებას და თქვენ წინააღმდეგ ამხედრდება უმრავლესობა. ზოგი იმიტომ რომ არ უწყის რასაც შერება, ზოგი ანგარიშით, ზოგი ბატონთ ბრძანებით და ზოგიც შურით და ამპარტაენობით. ვნის შეკავება, თვალის დაბრმავება, ყურის დაყრუება — აი რას მოითხოვენ თქვენგან. ილაპარაკეთ ყველაფერზე, რაზედაც კი გსურთ, მარა მათ ნაკლულევენებაზე კი არა, დაინახე ყოველივე, რაც გვენბოსთ, მარა მათი სიღუბტირე კი არა, ყური დაუგდეთ ყველაფერს, რაც კი შეგხედეთ, მხოლოთ მათი საწინააღმდეგო კი არა. ხოლო კაცი პირდაპირი და მიუდგომელი, კაცი თავდადებული და ჯიქური ამით ოღნავაც არ შეფერხდება, უკან არ დაიხევეს და არ გაიქცევა. დეე აჯანყდეს ყველა, მისი ტოლ-ამხანაგი, ნათესაფ-მხნობელი, მთელი საზოგად-

დღეობა — ის მაინც, დარწმუნებული თავის საქმეში, მადის წინ, ებრძვის დაბრკოლებას და გზას უკავთავს უკან მომავალთ. იმას რწამს, რომ მისი აზრი ნამდვილი, ჭეშმარიტია და მისი შემოუსრუვა ან და გზის გადაღობვა ყოველად შეუძლებელია. რა ეუყოთ, რომ ეს ბადებს უკმაყოფილებას, რა ეუყოთ, რომ ეს არ მოსწონს ყველას. მოლღაწე, რომელსაც ყველა შეხარის, ყველა აქებს — არ არის ღირსი ამ სახელოს ტარების. ის ან თვალს უბნევს ქვეყანას ან და ატყუებს თავის თავს. „არა მოვედ მოუვნად მშვიდობისა“ თქვა ქრისტემ და ეს რჩება უტყუარ მცნებათ უანგარო მოლღაწეთათვის. და ან, ერთი მითხარათ, რა ცელილება შეიძლება მოხდეს ისე, რომ ერთი არ გაამხიარულოს და მეორე არ დააჰმუნოს? ვინ იბრძვის სამართლისათვის ისე, რომ უსამართლობას წინ არ აღუდგეს? ვინ გამოესარჩლება დამაგრულთ ისე, რომ ომი არ გამოუტყდადოს დამჩაგრულთ? დამპალი საძირკველი ჯერ უნდა ამოვარდეს, რომ მის ალაგას ახალი ჩაიყაროს; ხმელი ხე უნდა მოიჭრას, რომ მის ალაგას მეორე განედდეს, ვაუუქებულები ბალახი უნდა ამოითიბოს, რომ იქავე სალი აღმოცენდეს...

ბედნიერია ის მოლღაწე, რომელიც თავისავე მოთიბულზე სალი ბალახის აღმოცენებას თვითონვე მოესწრება. ბედნიერია ის ვინ, რომელიც თავის შვილთ ასეთ ნოყიერ ნიადაგს უმზადებს და ხელთ ბასრ იარაღს აძლევს. ასეთი ვინაა უქვეყნათ ვინ საფრანგეთისა, იმ საფრანგეთისა, რომელმაც არა ერთხელ გადააბრუნა ქვეყნის წეს-წყობილება, ახლათ მომართა კაცობრიობას ქრუა-გონება და დაიმსახურა საერთო პატივისცემა. და ეს პატივისცემა, შერყეული დრეიფუსის საქმით, ხელ-ახლა განამტკიცა იმავე საქმემ, საფრანგეთმა, მოკლე დროთა თავ ჩაღმართში ჩამარბენილმა, ისევე თავ-აღმართში აირბინა და თავის ალაგას განგრებულმა ქვეყანას ძველებურათ გადასძახა: გაუმარჯოს მართლ მსაჯულებასო! და მით მან კვლავ მიიზიდა ქვეყნის სიმპატია მან კვლავ დაისადგურა მოწინავე კაცობრიობას გულში და ექტორ ჰუკოს სიტყვები კვლავ გაამართლა. აი ეს სიტყვებიც: „ერთი შორის ორი სახელოვნანი ტრიბუნა ბატონობს, ტრიბუნა ინგლისის, საქმეების მკეთებელი, ტრიბუნა საფრანგეთის, იდეათა შემქნელი. საფრანგეთის ტრიბუნამ შეიქმნა 1789 წ. მერე ყველა პოლიტიკური პრინციპები, ხოლო 1818 წ. მერე კი დაიწყო სოციალური პრინციპების შემქმნელობა. ის, როგორც კი გამოიტანდა რომელიმე პრინციპს დღის სინათლეში, ქვეყნის ოთხ ვეკუთხასკენ გაისროდა და უბრძანებდა: გასწი! და პრინციპიც მიდის. იმას ხელდება საზღვრები, აჩერებენ დამოქნის ყა-

რაულები, ის მაინც მიდის წინ; იმას წინ ხელდება ქალაქთა დარაჯნი, ის მაინც აღებს კარებს და შედის შიგ. ის დამოუზაურობს რკინის გზით, ორთქლ-მაველით, აპობს ზღვას, ხმელეთს, გადადის მთა-გორებს, შედის ოჯახებში, ძვრება მეკობრებს, ძმებს და ცოლქმარს შორის. ის ესტუმრება ბატონს და ყმას, მეფეს და ხალხს, უნცროს და უფროსს და ვინც მას ეკითხება: ვინ ხარ შენ? ის უგებს: მე ვარ ჭეშმარიტება. ხოლო იმას ვინც ეკითხება: საიდან მოდიხარ შენ? ის უგებს: მე მოვლივარ საფრანგეთიდან. და მაშინ ესეი ხელს აძლევს ერთმანეთს და უკავშირდებიან. ამიერიდან პარიჯას, ამ იდეათა ქალაქის, ღ ამ შორეულ ადამიანს შორის, პარიჯის ღ მიყრუებულ, სადღაც გადაკარგულ ქალაქს შორის, საფრანგეთის და ამ მიძიმე უღელს ქვეშ მყოფ ხალხთა შორის იმართვის მჭიდრო კავშირი, კავშირი სულიერი. ამ იდეათა გავლენის ქვეშ ზოგი ვრი სუსტდება, ზოგი კი მაკრდება. ბარბაროსი გრძობს ნაკლებ ბარბაროსობას, თათარი ნაკლებ თათრობას, ვენგრიელი მეტ ვენგრიელობას, იტალიელი მეტ იტალიელობას...“.

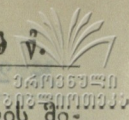
ნ. ყორღანია.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

შელმწიფე იმპერატორმა განიხილა რა მოხსენება სტუდენტთა არეულობის შესახებ კეთილ ინება და ბრძანა:

- 1) გამოეცხადოს საყვედური უმაღლეს სასწავლებლების მთავრობას და მასწავლებელთ იმის გამო, რომ აკმაო ავტორიტეტი ვერ მოიპოვეს მოსწავლეთა შორის, და საჭირო გავლენა ვერ იქონიეს მათზე და უწყისობის დაწყებისასვე ვერ განუმარტეს მოსწავლენ ახალთაობას, მისი უფლებანი და საზღვრები ამ უფლებათა.
- 2) პეტერბურლის პოლიციის მოხელეთ, რომელნიც აღნიშნულ არიან ეგნერალ-ადიუტანტის ვანოვის გამოძიებაში, უნდა გამოეცხადოს საყვედური იმის გამო, რომ მათ წინდაწინვე შესაფერი განკარგულება ვერ მოახდინეს მთებრეღლისათვის წესიერების დასაცველათ.
- 3) რა შეცდომაც უნდა მოხვლოდა სასწავლებლების მთავრობას, მაინც ეს გარემოება ბოდიშს არა ჰქდის სტუდენტთ და ყურ.ს-მგდებელთ, რომელთაც დაიფიწყეს მორჩილება და წეს-რიგის დაცვა. არაფერ მათგანი არ უნდა თვლიდეს თავს თავისუფალს იმ შრომისა და სწავლა ცოდნის შეძენის ვალდებულებისაგან, რომელიც საჭიროა სამშობლოსა და საზოგადოების სამსახურისათვის. მოსწავლენი უმაღ-

ლესი სასწავლებლისა, ვალდებულნი არიან, თავისა-
ვე სასარგებლოთ, ახლავე დამორჩილონ იმ წესს,
რომელიც მათთვის დადებულია და დაუბრუნდენ სა-
სწავლებლებს სწავლისა და შრომის განსაკრძობათ.

საუბედუროთ არეულობის დროს ადგილობრივი-
მა საზოგადოებამ არამც თუ მთავრობის მოხელეთ
მხარი არ დაუჭირა და წესიერების დაცვაში არ დაე-
ხმარა, არამედ ბევრს შემთხვევაში თვით უწყობდა
ხელს უწესოებას, და აქეზებდა ახალგაზდობას.

ასეთი უწყისობის მოთმენა შემდეგში შეუძლუ-
ბელია. იგი სასტიკის ზომებით იქნება ყოველთვის
მოსპობილი.

რაც შეეხება იმ სტუდენტებს და ყურის მგდებ-
ლებს, რომელთაც მხოლოდ მონაწილეობა მიიღეს
არეულობაში და ისეთ საქმეში კი არ ყოფილან შე-
მჩნეული, რომელსაც პოლიტიკურა მიზანი აქვს, მა-
თი დასჯა, რამდენადაც კი შეიძლება შეღავათით,
დამოკიდებული იქმნება იმ მინისტრებისაგან, რომელ-
თაც სასწავლებლები ექვემდებარებიან.

26 მაისს თფილისის კერძო რედაქციების თა-
სნობით გამართულ პანაშვიდს პუშკინის სულის მო-
სახსენებლათ, ქვაშეთის ეკლესიაში, ბევრი ხალხი
დაესწრო. ეკლესიაში გალობდა სლავიანსკის ხორო.

26 მისს, თფილისმა ილღესასწაულა რუსეთის
შესანიშნავი პოეტის ა. ს. პუშკინის დაბადებიდან
ასი წლის შესრულების დღე. დღესასწაული დაიწყო
პანაშვიდებით, რომელიც გარდახდილ იქმნა ქვაშე-
თის ეკლესიაში, „თავდა-ახნაურთა საკრებულოში“,
სადაც თავმოყრილი იყვნენ ყველა საქალაქო სასწავ-
ლებლის მოსწავლენი და ალექსანდრეს ბაღში. პანა-
შვიდის გარდახდის შემდეგ დეპუტაციები და მოსწავ-
ლენი, ყურნალ-გაზეთებისა და სხვა-და-სხვა დაწესე-
ბულებათა წარმომადგენლენი და ამქარნი რიგ-რიგი-
სათ გაემართენ პუშკინის სკვერისაკენ, სადაც პოე-
ტის ძეგლი დგას. ამავე წესით მოღღესასწაულენი შე-
დიოდენ ბაღში და გვირგვინებით ამკობდენ პოეტის
ძეგლს. ამ დროს მღეროდა ხორო სლავიანსკისა და
უკრაინა სამხედრო მუსიკა. პირველ და მეორე გიმ-
ნაზიის მოსწავლეებმა წაიკითხეს თითო ლექსი პოე-
ტის სადიდებლათ. შემდეგ გაუარეს ძეგლს ყველა
სასწავლებლის მოსწავლეებმა და გაემართნენ შინისა-
კენ. მთელი ძეგლი პოეტისა გვირგვინებით დაიფარა.

22 მაისს თფილისის ქალაქს გამგეობამ დად-
გინა შეიძინოს ბ-ნ ბუჭიყევისაგან ორბელიანოვის
ქუჩის შესახვევში სახლი საკუთრებათ 70,000 მან.,
გადააკეთოს იგი ჯგროვანათ, დააკირაეოს ბანკში და

შიგ ვაჰმარ-თოს ქალაქის სამკურნალო, წყალის ში-
ლის სახელოსნო, მუშათათვის კანტორა, ქალაქის
ლაბორატორია და სხვანი.

ტფილისის საგუბერნიო გამგეობის სამშენებ-
ლო განყოფილებას შეუდგენია პროექტები სატენნი-
კო ხარჯთ-ალრიცხვისა ახალ ხ-ს ხიდების ასაშენებ-
ლათ მდ. მტკვარზე ს. აწყურში - 24,311 მან., ხერ-
თვისში - 16,109 მან. და სოფ. მუსხში - 12,977
მან.; მდ. ჯანაზე სოფ. ხადისთავში - 10,364 მან.,
მდ. ჩარებულზე გორისა და ცხინვალის გზაზე ს.
კარალეთში - 1,584 მან., იმავე გზაზე მეორე ხიდი-
სათვის - 2,638 მან. და სურამელაზე - 4,335 მან.

„ახ. მიმ.“ დეპეშით ატყობინებენ პეტერბურლი-
დან: 23 მაისს უნივერსიტეტში მოხდა ნ. მარის დის
პუტი. ფაკულტეტმა ერთხმად მიუბოძა მარს სომხუ-
რი სიტყვიერების მაგისტრობა. დისერტაცია შეეხე-
ბოდა სომხურ მწერლობას საშუალო საუკუნეში.

31 ამა მაისს დანიშნულია საგანგებო კრება
იმერეთის სამღვდლოების დეპუტატებისა ქ. ქუთა-
ისში. ამ კრებაზე სამღვდლოების დეპუტატებს ექ-
მნებათ სჯა საეპარქიო ქალების სასწავლებლის ექვს
კლასიანათ გარდაკეთებას შესახებ. სამღვდლოებამ
თუმცა კომიტეტი დაიწინა ზედ-მეტე თულის ხარ-
ჯის დასაფარავათ წყაროების გამონახვის შესახებ, ისე
რომ სამღვდლოებას, ისედაც ძლიერ დატვირთულს
სხვა-და-სხვა ხარჯით, არა მიემართოს რაო, მაგრამ,
როგორც ვიცით, ჯერ კომიტეტს არაერთარი წყარო
არ გამოუჩნახეს.

როგორც ისმის, ყარსის რკინის გზაზე ტფილი-
სიდან ალექსანდროპოლამდე ამ მოკლე ხანში კვი-
რაში ორის მაგიერათ სამი მატარებელი ივლის.

23 მაისს, საშინელ სეტყვას და ქარი შხალს,
საშინლათ დაუზარალებია: წინამძღვარიანთ-კარის სა-
სოფლო-სამეურნეო სკოლის სამი დესიატრია ვენახ,
ხეხილის ბაღი, ბოსტანი და სხე; სკოლის ყმა-
წვილების საწოლი სადგურის ფანჯრები მიუღწეა,
კრამიტები აუშლია, დაუმსხვრევია. სარდაფში, სადაც
500 ევლრა ღვინო აქვს სკოლას ბოჭკებში, დამსხვ-
რეული ფანჯრებიდან იმოდენა წყალი შევარდნილა,
რომ ღამის ორ საათამდის ძლიეს გაუთავისუფლებიათ
წყლისაგან. სოფლელებისათვისაც აუარებელი ზარა-
ლი მიუტია სეტყვას.

სოხუმის ქალაქის თავათ აურჩევიათ ადგილობ-

რივი ვაჭარი პეტრე ბარკალია, მარა რამოდენიმე დღეს შერე უარი განუცხადებია ამ თანამდებობის მიღებაზე.

25 მაისს დანიშნული გურიის ამხანაგობის „შუამავლის“ წარმომადგენელთა კრება არ შედგა და ხელმეორეთ დანიშნა 6 ივნისისათვის.

ამ წლის 15 აპრილს უმაღლესათ დამტკიცებულ იქმნა მინისტრთა კომიტეტის დადგენილება იმის შესახებ, რომ მიიღოს ხაზინამ თავ. ზ. გ. ერისთავის-მიერ შეწირული „ოძისას“ მამული. მთელი მამულის სიერცე, გარდა გლეხთა ნადელებისა, უღრის 850 დესეტინას, აქედან ტყიანი ადგილი 385 დეს, საყანე—120 და საძოვარი—268 დეს. ეს მამული ვარგა ჯიშთან მცენარეთა გასაშენებლათ და, საზოგადოთ, საესებით აკმაყოფილებს სწავლების მოთხოვნილებას.

„კეალის“ კორესპონდენციები.

გურია (სოფლის არჩევნების გამო). ყველამ ვიცით, რომ სოფლის ბედ-იღბალი დამოკიდებულია იმის წარმომადგენლებზე, ესენია სამი პირი: 1) სოფლის მამასახლისი, 2) მღვდელი და 3) მასწავლებელი. შეიძლება ზოგიერთებს კიდევაც გაუკვირდესთ, რომ მამასახლისის ვაძლეე უპირატესობას, მაგრამ ეს ასეა სოფლის თვალში და რას ვიზამთ. ის ამბობს: „მასწავლებელი, მართალია, ნასწავლია, მაგრამ იმას უსწავლია წიგნი და ჩვენი ცხოვრებისა არა გაგებარა“. მამასახლისთან კი, როგორც თავის სფეროს წევრთან და მათ მიერ არჩეულ მოხელესთან, სოფელს მეტი საქმე აქვს, და მასაც სოფელთან, თუ კი ის პატიოსნათ, სინიდისიერათ და ენერგიულათ გაუძლეება თავის მოვალეობას. მარა ყველანი ღირსეულათ ატარებენ ამ სახელს? რა და რა უწესოება გვესმის ჟურნალ გაზეთებში ამა თუ იმ მამასახლისის შესახებ. რამდენ სიბოროტეს ჩადიან, რაკი თავიანთი უფლებით ხელმძღვანელობენ, მაგალითათ: რასაც წერდენ „კეალში“ ბაზვის მამასახლისზე, ყველა მართალი ყოფილა. მამასახლისი იმდენათ გაუგულდიდებია უფლების ძონეჭკას, რომ ცოლისათვის, თუ საყვარლისათვის, გადაუკიდებია ყელზე ჯაჭვი და ისე უტარებია სოფელში. ბასილეთის მამასახლისი, რომელმაც რამდენიმე ასი მანეთი გაუფლანგა საზოგადოებას (ახლა ეს ფულები „ნედოიმკათ“ ითვლება საზოგადოებაზე), არხინათ დასერიწობს ნოვო-

როსსიის ქუჩებზე. განა ეს ორია მავალითათ საჩვენებელი? რამდენი სხვა თამაშობს ამ ნაირ როლს.

მოაწია სოფლის მოხელეებისა არჩევნების დრომ გურიაში, რამაც შექმნა ეგრეთ წოდებული აგიტაცია. გაჩნდა ფაცა-ფუცი, მოუსვენრობა, რამდენი სამამასახლისო ახალი ჩოხა იკერება! ამოძრავდა რალაც ერთნაირი არსებული ძალა, რომელიც კიდევ მეფობს ჩვენ „პროვინციებში; ძალა ძველი ფეოდალური კიდევ თავს იჩენს აქა იქ. აქავე ურევია პლუტოკრატები, რომლებიც მომხრეობენ ერთ ვინმეს და გამარჯვებასაც უქადიან. დროიძეები და ბაკურიძეებისათვის საჭიროა მათი მორჩილი და ყურმოპრილი მონა მამასახლისი და მაშ არ შეებრძოლონ ხალხის სურვილს? განა ახალმა ხანამ, დრომ თავისუფლათ ამოსუნთქვისამ არ უნდა სძლიოს ძველს? ღმერთმა ნუ ქნას ახალი ცხოვრების სიოს და წინ მსვლელობას არ ეჩინოს თავი ჩვენ პროვინციებში და არ დაემხოს თითო-ოროლათა ძალა. მაშ ეუსურვოთ მათ, რომ ახლანდელი დრო მოხელეების არჩევნებისა მოეხმაროს ღვთის და კაცის სასიამოვნოთ, აერჩიოთ ისეთი წინამძღვრები, რომლებთაც შეეძლოთ: ზრუნვა სწავლა განათლებაზე, გზების გაკეთებაზე, გარდასახადის თავის დროზე აკრეფაზე და აკრეფილის უნაკლოლოთ დანიშნულებსამებრ გარდაცემაზე. აი სოფლის ხალხს ეს უნდა ჰქონდეს უმთავრესათ მხედველობაში და ამისდა მიხედვით აირჩიონ მოხელეები. ერთი სიტყვით, „რაცა შეგეძლოს გულმტკიცეთ მსჯავრი ჰყავ სამართლიანი“.

ე. ლომაძე.

სად. განჯა. ამ თვის 11 საღურ განჯის რამდენიე ახალგაზღობამ განვიზრახეთ, რომ გვესარგებლა რკინის გზის მატარებლების მიმოსვლის დროებით შეჩერებით და გაგვემართა ქართული, ან რუსულ-ქართული წამოდგენა, რომლის შემოსავალი ფული უნდა გაკზანოდა სტუდენტობას. საქმეც გაეჩარხეთ, პიესის მზადებასაც შევეუდგეთ, მაგრამ საუბედულოთ ამ საქმეშიაც ჩატირეკიაობამ ჩინათა: როგორც მოგვხსენებათ არა ერთხელ ამოუკითხავს პატივეცმულ მკითხველს გაზეთებში რათა დადებით და გულ მოდგინეთ ემართავდით სადგურზე, ამ ორი სამი წლის წინეთ, საქველმოქმედო მიზნით, წარმოდგენებს. საქმაო იყო ერთი რომელიმე გულშემატკვარი ადამიანის მიერ საქმის დაწყება, რომ ყველას მზარი მიეცა ერთმანეთისათვის და საქმისადმი გვერდ შეუვლელათ ეშრომათ განზრახული მიზნის მისაღწევით, მაგრამ ახლა ეს წარსული წლები ჩვენთვის დღეს თითქმის სანატრელი ხდება, რადგანაც პირადი სიამოვნების მიმდევს ჩვენ

სადგურზე ორი-სამი წლის წინეთ თუ იპოვიდით, ახლა მათი რიცხვი კიდევაც ჭარბობს, რის გეოგრაფიკულ ლამის იქამდის მივალწიოთ, რომ თითქმის ყოველკვირაობით ვმარჯოთ „ტანცი-მანცები“. სწორეთ ეს უკანასკნელი უნდა ჩაითვალოს იმის უმთავრეს მიზეზათ, რომ 13 მაისს გამართულ წარმოდგენიდან ვალის მეტი არა დარჩენილა რა, რადგან დაქირავებულმა სამხედრო მუსიკამ 40 მანეთამდის იმსხვევლა და ამაზე მეტ შემოსავალს არც კი ველოდით. აქ ისიც უნდა დაუმატოთ რომ საღამოს გამგემ საჭიროთაც არ სცნო, რომ განცხადებები გაეკრა, როგორც წესი და რიგი მოითხოვდა, არამედ მან მხოლოთ იმდენ პირთ მოუყარა თავი რამდენიც საჭირო იყო საცუნდრუკოთ. ეს კიდევ არაფერი! ამანაც თქვენი ჭირი წაიღოს, თუ რომ ზოგიერთ ვაჟბატონებს არ შეეცრებინეთ შეუსაბამო ქცევით: ორკესტრის მმართველი საშინელ უკმაყოფილებას აცხადებდა და ლაპარაკობდა, შემდეგისთვის ვითხოვ, რომ სადგურელებს ცეკვაობის გამართვისათვის მუსიკა აღარ დაუთმონო. იქნება ღმერთმა ინებოს და ამით შეწყდეს ხშირათ „ტანცების“ მართვა, რომელიც დღე-ღამეზე ღრმათ ფესვებს იღვამს და მით ხელს უშლის კეთილ საქმეს.

ქრ. გენქესაძე.

ს. სურჭები, (გურია). ეკონომიური მდგომარეობა. ს. სურხები გაშენებულია გურია აჭარის მთის კალთებზე და მდებარეობა აქვს ძლიერ მთაგორიანი. აღმოსავლეთის მხრით აკრავს უზარმაზარი ტყე, რომელშიაც იზრდება: ფქვი, ნაძვი, მუხა, წაბლი, ცაცხვი და სხვა გამოსადეგი ხეები. პირველი სამი ხიდან იზრდება ყავარი, რომელიც კარგ ფასათ იყიდება. ცხრა წლის წინეთ ეს ტყე შეადგენდა სოფლის საკუთრებას, რაც დიდ სარგებლობას აძლევდა ხალხს. გახდილი ყავარი გაქონდათ გასაყიდათ სხვადასხვა ადგილას ცხენებით. ვინ მოთელის რამდენ საჭიროებას არ იკმაყოფილებდა საწყალი ხალხი იმაში აღებული ფულით. მარა დახე ბედს, ერთ შეენიერ დღეს გამოგვიტყადეს რომ „ეს სურხების ტყე სურხების არ არისო, ისიც გეყოთ რაც ამდენხანს იბუნავთ შიგ და აწი კი მშვიდობითო;“ და ხაზინამ ტყეზე „არესტი“ დაადვა... მარა რალა ის გურულები ვიქნებოდით თუ „არესტი“ კი შეგვაშინებდა, დაიწყეს ჩუმათ ყავრის ხდა და ყიდვა, რამაც უშედეგოთ არ ჩაარა და ხასამართლოები „პროტოკოლებით“ გაიქედა და ისეც გაღარიბებულ ხალხს ათასი ჯარიმა დააწვა კისერზე გადასხანდათ. ამით დაითესა მტრობა და შური „ტყისმცველებს“ და ხალხს შუა. ერთმა „დამცველმა“ ტყის დაცვის მაგი-

ერ ერთი გლეხი კიდევ გამოასალმა წუთი-სოფელს, ხოლო მას კი „წიკაურტიც“ არ წაჰკარებია. ასე და ამ გვართ სურხებლებს გამოეცალათ ხელიდან ერთი დარგი ცხოვრების საშუალებისა.

დიდი ხანია რაც აქ მიხდევენ თამბაქოს მოყვანას; ისეთ ოჯახს ძვირათ იპოვნით რომ ცოტა მაინც არ მოჰყავდეს (10 ფ. — 100 ფუთამდე), და წინეთ თუმცა ძლიერ მცირე ფასში (2 მ. — 5 მ. ფუთ.) იყიდებოდა მარა მაინც ბევრ მოთხოვნილებას უკმაყოფილებდა ხალხს. ხშირათ გაიგონებდით: „აი თუთუნს გაეყიდი და მოგართმევ“, ან და „მასესხე თუთუნის გაყიდვამდის“ და სხვა. ფასი სისტემატიურათ კლებულობდა აქამდის, წელს კი სულ დაეცა, ჯერ ერთი ფუთიც არ გაყიდულა მთელს სოფელში, სამ აბაზათაც რომ მისცე არაგის უნდა. თუ რა არის ამის მიზეზი ადგილი ასახსნელია: აქაური ჩარჩ. ბაცაცები დიდი ხანია ცდილობდენ და სისრულეშიაც მოჰყავთ თავისი აზრი, რომ „სხვა მხრის“ კაცმა არ გაიქაჭნოს ჩვენში რამის საყიდლოთო, უნდათ რომ მუდამ იმათ კრიკონ ხალხი და თუ კი ვინმე შემოგპარათ მოგეცათ სიცოცხლე იმას თავ-ბედი აწყველინონ თავის „ჩარჩ-ბაცაცული ხრიკებით“. მერე რა შედეგი მოყვა ყველა ამას? ის ბატონო ჩემო, რომ წელს ერთ ოჯახსაც ვერ იპოვნით, რომ თამბაქოს მოყვანისთვის თავი არ დაენებებინოს. „ავი ძალლი არც თითონ ჰქამს და არც სხვას აქმევსო“ უთქვამთ ძველათ, და ჩვენ კი ამ სიტყვებს გაუუმეორებთ ჩვენებურ „ჩარჩ-ბაცაცებს“.

თამბაქოს მოყვანის გარდა სურხებში მისდევენ მეფუტკრეობას, მარა ეს უმცირესობის, ეკონომიურათ უფრო წელ-გამაგრებულების, ხელშია, ამიტომ არ შეგვიძლია ჩვენ ეს სურხების საწარმოვო დარგათ აღვართო; მხოლოთ როგორც თამბაქო ისე თაველი და სანთელიც ჩარჩების მსხვერპლია.

დიდი ხანია არ არის რაც აქ მიჰყვეს ხელი აბრეშუმის მოყვანას და თუმცა ახალი საქმეა, მარა მაინც რაც დრო გადის მით უფრო დიდი ხალხით ეკიდება ხალხი. მხოლოთ ძლიერ უჭირთ კარგი თესლის შოვნა; ამ თ კი ისარგებლეს აქაურმა ჩარჩებმა (ზოგი კი „ამ ხელათ გაჩარჩდა“ რაკი სარგებლობას ატყობს). მაგალითათ, წელს ერთ ახალ-გამოჩეკილ ჩარჩს დაურიგებია სოფელში თესლი, სულ სამესამედოთ და ზოგან სამეოთხედოთ, იმ პირობით რომ თავისი წილი პარკიც იმას მიჰყიდონ. თქვენც არ მომიკედეთ ფულათ ერთი მისხალიც არ მიეყიდნოს არაგისთვის; ერთ კოლოფში უძლევიათ ოთხი მანათი, მარა სიკედილი უღირსებია და არ უქნია; „რას მიქვია ფულათ გაყიდვო, თუ გულით გინდათ საზიაროთაც კი აიღებთ, ხომ ხედავ ძალიანი კაია-

წერეთლისააო. სწორეთ საქირაა ამ თავითვე მიაქციონ ყურადღება ამ გარემოებას, ვისგანაც ჯერ არს, სანამ ხალხი გულს აიცრუებდეს ამ მრეწველობის დარგზე. აშკარაა რომ მარტო სიმინდის და ლობიოს მოსავალი ვერ დააკმაყოფილებს ხალხის ყველა მოთხოვნილებებს, რის გამოც მიწის მუშაობას თავს ანებებენ და მიილტვიან სხვა-და-სხვა ქალაქებისაკენ „ორი გროშის საშუაართ“; ვერ იჭერს მათ ვერც „აზნაურობა“ და ვერც წერილი-შეიღობა და მარტო ხელობა. ამ გვართ სურებდაც უდგება ახალი, ჯერ მისთვის უცნობი, ხანა, რომლის მუჯღუგუნები მწარეთ ხედება გვერდებში, ატოვებინებს ძველ კარჩაკეტილ ცხოვრებას და მიაქანებს სხვა-და-სხვა ქალაქებისაკენ ბედის საძებრათ... შემდეგ ამისა არ შემძლია სიამოვნებით არ აღვნიშნო ხალხის თანდათან მისწრაფება სწავლა-განათლებისადმი. სამი წლის წინათ თუ ერთი პირველ დაწყებითი სკოლის მეტი არ გაგვჩინდა, სამაგიეროთ ახლა ერთ ორ კლასიან სამინისტრო სასწავლებელთან სამი სამრევლო სკოლა გვაქვს. და ყველა გრძნობს რომ მათი ერთათ ერთი მხსნელი სწავლა და მხოლოთ სწავლაა....

რ. პანი.

კვირიდან კვირამდე

სამნი ანთან... —საუცხოვე „საქმიანობა“
 —, წარმომადგენელის“ გოდება —ახალ
 მადის პატონ-ყმობა —მსჯას!

კვირათერი სიმღერის გუნებაზე ყოფილა ქუთაისის „ფეიქართა“ ამხანაგობა. მას შემდეგ რაც ის დაარსდა სულ საჩივარში ყოფილა გართული, ეს ჯერაც არ დაბოლოვებულა და ვინ იცის რომელ საუკუნეში დაბოლოვდება. საჩივრის ამხანაგობა თუ გინდა — აი ეს არის. ჯერ იყო და თვით გამგეს გამოუცხადებდა — ამხანაგობის საკუთრება ჩემი საკუთრებაა და ამხანაგობაც მე ვარო. როცა ეს მას არ დაუჯერეს, აღმინისტრაცია მოუყვანია, დაარწმუნე ეს ურწმუნონიო. იმასაც დაურწმუნებია იმით, რომ სახელოსნო დაუკეტია. და აი აქედან იწყება საჩივრება, პროკურორთან, მთავარმართებელთან, მინისტრებთან, სენატში — ერთი სიტყვით აღარავინ დაუტოვებია ბ. ანჯათუარიძეს რუსეთის იმპერიაში, რომ არ მიემართოს: ბატონებო იცოდეთ, რომ ქუთაისში სულდგმულობს ერთი სიმართლისათვის გვემული ანჯათუარიძეო. მერე რაო? რა და სანამდის ერთი „დუქინი“ ქუთათური მაინც არ გაციმბირდება, მანამდის ღნენა არ მომეცემიაო. აი რა დავიდარაბა-

ში ყოფილა „ამხანაგობა“ გართული და ამ დავიდარაბითვე ასრულებს თავის სიცოცხლეს. მგონი ამხანაგობა ამას წინათ ბ-ნი ნა — ლი ვინ თქვა ჩემი პარტიის „უსაქმობაო“!...

* *

ეს „საქმეც“ ერთ სადაო კითხვით გამხხარა. რაც ერთისთვის საქმეა, ის მეორესთვის უსაქმობაა. აი მაგ. ქვეყანაზე არიან ისეთებიც, რომელნიც ფიქრობენ მწერლობა, ჟურნალ-გაზეთობაც საქმეაო, და — ცოდვა გამჟღავნებული ჯობს — ჩვენც ასე ფიქრობდით დღემდის. მარა ახლა ქუთაისის ბანკის „ერთი წარმომადგენელთაგანი“ წერილით გვატყობინებს: შემცდარი ყოფილხართო, წერა რას მიქვია, საქმე, ბატონო, საქმეო. და მერე რა საქმე? რა და, აქ ჩამოდი, ქუთაისში, და რადგანაც არც ერთი საბანკო პარტია არ მოგწონს, მოსაწონი პარტია შეადგინე და კანდიდატიც სხვა წამოაყენეო... ერთი სიტყვით კენჭობაში გვებატყება: არა, ბ. წარმომადგენლო, ჩვენი საქმეა მოსაწონი მოვიწონოთ და დასაწუნი და ვიწუხოთ, სულ ერთია ვინც უნდა იყოს იგი; ხოლო თქვენი საქმე კი ამ კრიტიკით ხელმძღვანელობა და ამისდამიხედვით მოქმედებაა. ჩვენ ჩვენ ფარგალში ვსაქმობთ, ისაქმეთ თქვენც თქვენ ფარგალში და ერთმანეთისათვის სასაყვედურო აღარაფერი გვექნება.

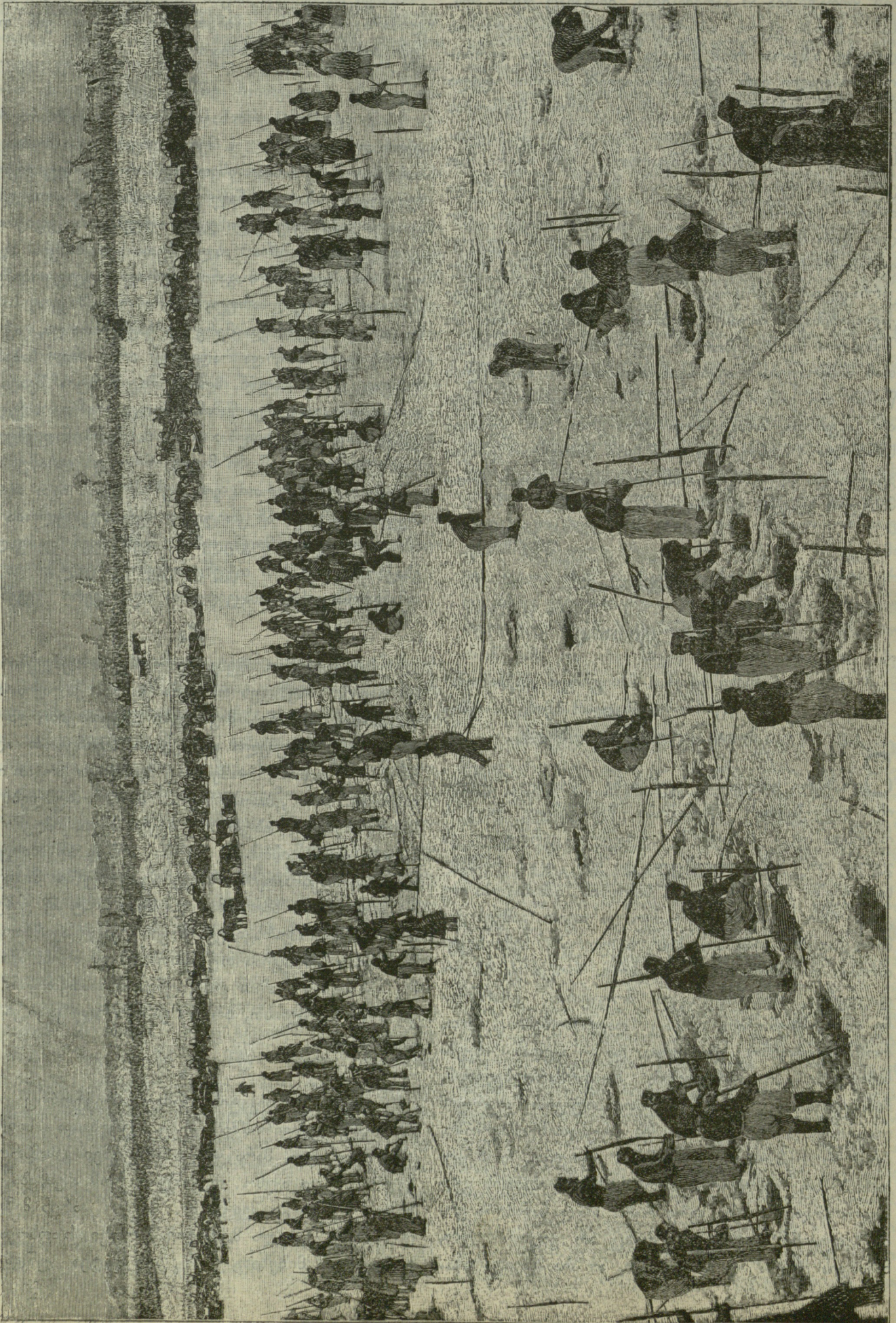
* *

სასაყვედურო თუ ვინმეა — ისევ სოხუმლები უნდა იყვნენ. ისენი ეს რამდენი ხანია ქალაქის თავს დაეძებდენ, აფრინეს შიკრიკები აქეთ-იქით და ბოლოს ისევ სოხუმელი აურჩევიათ. აურჩევიათ ადგილობრივი ვაჭარი, რომელმაც შეიძლება კარგათ იცის ვაჭრობა, მარა „თაობა“ კი... მარა სოხუმლებს გასამართლებელი საბუთებიც ბევრი აქვთ. იმდენი დაძალევა და შევიწროება მგონი არსად არ მიუყენებიათ ხმოსნებისათვის, რამდენიც სოხუმში მიაყენეს. და ესეც 4 — 5 ხმოსანმა! და მერე რატომ? უთუოთ ერთი „ჩერნომორსკი ვესტნიკის“ კაცი ავირჩიოთო. აი ძალათ ცხონებას თუ იკითხავთ ეს არის. აწი მერე ვინ უშლის ამათ ვინც უნდა ის გაათეთრონ? მათ კი არავინ უშლისთ, ხოლო ეს ორიოდე კაცი კი ყველას უშლის.

* *

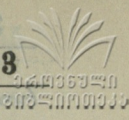
გორის სინდიკატის გამგე-დირექტორიც თავს იმართლებს „ივერიაში“. რაც იწერებოდა სინდიკატზე მართალია, მარა ყველა ამას თავის გასამართლებელი საბუთი აქვსო. ოღონდაც რომ აქვს, აბა უმიზეზოთ რა ხდება ქვეყანაში. ხოლო არის მიზეზიც და მიზეზიც. მოლა მასრადინამ თოკი არ ათხოვა მიზეზობელს იმ მიზეზით, რომ ზედ ფეტი უნდა გავ-

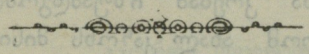

თევზის ჭერა თურალზე (სიბირის საზღვარზე).

შალოვო! აი, ესეც მიზეზია. და სწორეთ ამიტომაც, რომ თავის ნათქვამში ბოლოს ექვე შეაქვს და ამბობს: „თუ მართლა ესე უნდა ყოფილიყო, როგორც მე ვამბობო“. უძლიერესი ვასამართლებელი საბუთი არის შემდეგი: „ნუ თუ გამგობა, თუნდა რაიმე შეცდომა მოუფიქრდეს, რადგან ეს დიდი რთული საქმეა და შეცდომა ადვილია ამ საქმეში, უნდა საქვეყნოთ გაიკიცხოს ბეჭდვითო!“! მაშ უფარგისი გამგობა უნდა აქონ? ან და ნუ თუ ჰგონიათ, რომ საქმე და საქმის მეთაური ერთი და იგივეა? შეიძლება საქმე კარგი იქოს, მარა მეთაური არ ვარკოდეს. და ვინც უკანასკნელს ამქლავნებს — ეს თვით საქმის წინააღმდეგობა არ არის. პირიქით, სწორეთ იმიტომ ამქლავნებენ ამას, რომ გული შესტკივთ საქმეზე. გორის სინდიკატის გამგე კი აცხადებს ვინც ჩემი წინააღმდეგია, ის თვით სინდიკატის წინააღმდეგიაო, ე. ი. ამხანაგობა — ეს მე ვარო! მახლას!

მე-VII პირაგოვის სრულლიად რუსეთის საექიმო კრება.

(წერილი ყაზანისა).

პრილის 28 აქ გაიხსნა მე-VII პირაგოვის სრულლიად რუსეთის საექიმო კრება, რომელსაც დავსწრენ მრავალი ექიმები, რუსეთის ყოველი კუთხიდან მოსული. კრების საპატიო თავმჯდომარეთ ამორჩეულ იქმნა პეტერბურლის პროფესორი ტარნოვსკი, საპატიო ამხანაგათ დოქტორი დოლჟენკოვი. მისალმების ტელეგრაფათა წაკითხვის და მისალმების სიტყვათა შემდეგ, წარმოთქვეს სიტყვები ყაზანის გუბერნატორმა, თავდაზნაურთა გუბერნიის მარშალმა და ქალაქის თავმა. უკანასკნელმა თავის სიტყვაში სხვათა შორის მიაქცია კრების ყურადღება მოუსაველობით დამშეულთა და დაზარალებულ გლეხთა უნუგეშო მდგომარეობაზე, რის-გამოც კრებამ იმავე წუთს გადადო დამშეულთა სასარგებლოთ 5000 მ. სხვა ამ საზოგადო კრებაზე წარმოთქმულ სიტყვათა შორის საყურადღებოა სიტყვა მოსკოველ პროფესორის ბობროვისა: დოსტაქრობა (хирургия) და მისი თანამედროვე მნიშვნელობა. ავტორმა გაატარა მასში შემდეგი მთავარი აზრები: დოსტაქრობა უწინ მუდმივ ხელობას წარმოადგენდა და დოსტაქარი იყო ხელოსანი, რომლის ღირსება განისაზღვრებოდა არა ცოდნით, არამედ მით რომ თუ რამდენათ იყო ოგი დახელოვნებული თავის ხელობაში. თანამედროვე დოსტაქარი კი შეიარაღებულია არა მარტო მეცნიერული სისტემატიური ცოდნით, არამედ

გაცნობილია ყველა დარგს ექიმობისას. ამ უკანასკნელი ათის წლის განმავლობაში დოსტაქრობამ ისეთი დიდი ბიჯი წადგა წინ, რომ ის სულ მთლათ შეიცვალა. ამიტომ რათა გამოყენებულ იქმნას ყველა უკანასკნელი აღმოჩენანი და განვითარებული იარაღნი დოსტაქრობისა ცხოვრებაში, საჭიროა პრაქტიკიკეიები დროგამოშვებით გაემგზავროდენ ხოლმე პროვინციებიდან საუნივერსიტეტო ცენტრებში და ინახულებდენ, თუ როგორ უკეთებენ აპერაციებს ახალი საშუალებებით და იარაღებით. ამისათვის საჭირო არაა საზღვარ გარეთ წასვლა და შემცდარათ მიანიჩა ავტორს საზოგადოებაში გავრცელებული აზრი, რომ, ვითომც რასაც რუსეთში ვერ დასრულებენ, საზღვარ გარეთ აუცილებლათ შესრულებენო. ავტორის აზრით, რუსული საექიმო მეცნიერება არა მარტო მხარ და მხარ დაუთანასწორდა ევროპიულს, არამედ ბევრში უსწრებს (?) უკანასკნელს, რასაც მჭევრათ ლაღადებენ უცხოელნი, რომელთაც თვალი უდევნებიათ პეტერბურლისა, მოსკოვისა და სხვა უნივერსიტეტებისათვის და რომელნიც გამოუტაცნია ჩვენი მხარისკენ რუსეთის მეცნიერების მნათობთა სახელებს. შემდეგ ავტორმა ოპერატიული წამლობა მალლა ლაყენა ტერაპევტიულ წამლობაზე იმ შემთხვევებში, როდესაც შეიძლება ოპერატიული წამლობა. და მიუხედავთ იმისა, რომ ავთომყოფი იშვიათ შემთხვევაში ბედავს ოპერაციის გაკეთებას და ისიც მაშინ, როდესაც სხვა სახსარი აღარა დაჩინიარა, მაინც რიცხვი ოპერაციის საშუალებით მორჩინილთა ჭარბობს ტერაპევტიული (წამლებით) საშუალებით მორჩინილთა რიცხვს. ამასთანავე უაღრესობა ოპერატიულის წამლობისა ავტორის სიტყვით მდგომარეობს იმაში, რომ ავთომყოფის ნაკლები ხარჯი მოსდის, ვიდრე მეორე შემთხვევაში, როდესაც რამდენისამე თვეობით წევს საავთომყოფოში. ოპერაციის გაკეთებისთვის საჭირო არაა ავტორის აზრით საავთომყოფოში დაწოლა, არამედ ოპერაციის გაკეთება ყველგან შეიძლება, დაწყებული მდიდრის სადგომიდან, ვიდრე უკანასკნელ ლატაკადე.

ამ საზოგადო კრების შემდეგ ექიმთა მთელი კრებული დანაწილდა XVI სექციათ და თითოეულ სექციას ცალ-ცალკე ჰქონდა სხდომები 29 აპრილიდან 4 მაისამდე; როგორც უკანასკნელ საზოგადო კრებაზე წაკითხულ ანგარიშიდან აღმოჩნდა, სულ კრებას დასწრებია 680 ექიმი. თითოეული სექცია იყო წარმომადგენელი მედიცინის ერთი რომელიმე დარგისა, მაგ. იყო სექცია თვალთა ავადმყოფობისა, ვენერიულ ავთომყოფობათა, სულის ავთომყოფობათა, საზოგადოებურ მედიცინის და სხვა. სექციებზე გარდა ვიწრო სპეციალურ კითხვათა იყო განხილული აგრეთვე ბევრი იმისთანა საყურადღებო კითხვები;

რომლებიც არ არიან საყოველთაო ინტერესს მოკლებულნი. მაგ. ერთ-ერთ სექციაზე პეტერბურღელმა პროფ. ჰეტკესენმა და იურიეველმა — დეკომ წაიკითხეს თავ-თავისი გამოკვლევა კეთროვნების გავრცელებისა და ბრძოლის შესახებ რუსეთში. დევიომ იგივე გამოკვლევა მეორეთ წაიკითხა უკანასკნელ საზოგადო კრებაზე. მისი სიტყვით კეთროვნება ანუ ლეპრა თან-და-თან ვრცელდება რუსეთში და თუმცა 15 აპრილამდე 1899 წლისა ჩაწერილია 1669 ავადმყოფი, მარა ნამდვილათ კი მეტი უნდა იყოს. კრებას წარმოუდგინა აგრეთვე კარტოგრამა ამ ავადმყოფობის გავრცელებისა რუსეთში, საიდანაც ჩანს, რომ პირველი ადგილი კეთროვნათა სიმრავლით უჭირავს ბალტიის ზღვის ნაპირის მხარეს (ლიელიანდის, ესტლიანდიის და კურლიანდიის გუბერნიებს), მეორე შავის ზღვის ჩრდილო ნაპირებს (დონის ბასენზე და ყუბანის ოლქში) და ასტრახანის გუბერნიას; ხოლო სამხრეთ კავკასიაში აღნიშნული ჰქონდა ყარსის ოლქი. შემდეგ, აწერა რა გარეგანი ნიშნები ავადმყოფობისა და ლეპროზორული ბაცილისა, რომელიც გამოიწვევს ამ სენს, შეუდგა იმის გამოკვლევას, თუ რა გზით ვრცელდება ეს სენი. ამის შესახებ დევიო და პეტერსენი ერთი აზრისანი იყვენ, რომ კეთროვნება გადამდები სენია, ხოლო პროფ. დევი წინააღმდეგი აზრისა იყო. ბრძოლის საშუალებათ კეთროვნებასთან დევიომ დაასახელა ლეპროზორიების ანუ კეთროვნათა საავადმყოფოების დაარსება და კეთროვნათა სრულიად განცალკევება; ლეპროზორიები უკვე დაუარსებიათ ლიელიანდიასა და პეტერბურღის გუბერნიებში. სანტერესო იყო აგრეთვე პროფ. ვაბრაჩევსკის მიერ წაიკითხული სიტყვა შესახებ ექსპერიმენტისა (დიფტერიისა). პათეცემულმა პროფ. თავის პრაქტიკიდან ბევრი მაგალითები მოიყვანა იმის დამამტკიცებელი, რომ ახალი საშუალებანი ყელჭირვებასთან ბრძოლისა: ანტიდიფტერიული სითხე, დეზინფექცია და ანტისეპტიკა ყველა შემთხვევებში არა ჰმეფიან და რიცხვი მომაკვდავთა ამ სენით არამც თუ აბსოლიუტურათ, არამედ შედარებითაც მეტია წინა წლებზე. თავის მხრივ საუკეთესო საშუალებათ დაასახელა ბაქტერიოლოგიური სადგურების დაარსება პროვინციებში და ბაქტერიოლოგი ურათ გაშინჯვა ერთავათ ყველა იმ პირთა (ავადმყოფთა და არა ავადმყოფთა), რომელთა შორის აღმოჩნდება ყელჭირვება. ხოლო ამას შემდეგ უნდა იქმნას მოხდენილი მკაცრი დეზინფექცია ბინისა და ანტისეპტიკა საყლაპავისა ექვიანთა და სალთა რამდენიმე დღის განმავლობაში, სანამ არ მოიპობიან სულ მთლათ ყელჭირვების ბაცილები. ხოლო იქ, სადაც ახლა შეუძლებელია მოხდენა ბაქტერიოლოგიური გაჩხრე-

კისა, მაგ. საერებო ამბულატორებში, უნდა შემოიღებულ იქმნას საექვოთ ცნობილ სახლებში აცრასალთა და არა სალთა ანტიდიფტერიული სითხით. ამ კრებამ საბოლოოთ გადაწყვიტა იმისთანა კითხვები, რომელნიც წინა კრებებზე იყო აღძრული, მათ შორის საყურადღებოა კითხვა შესახებ მეულღეთა განშორებისა თუ რომელიმე მხარე სულის ავადმყოფობამ შეიპყრო. კრებამ ასე გამოხატა თავისი გარდაწყვეტილება: „სულიერი ავადმყოფობა ერთ-ერთი მეულღისა შეიძლება იყოს მიჩნეული საკმარის საბუთათ ქორწინების დარღვევისა იმ შემთხვევაში, როდესაც სენი არ მორჩება და პიროვნების სპიხიურ ორგანიზაციაში გამოიწვევს მეტათ დიდ ცვლილებას“. რაიცა შეეხება ვადას ავადმყოფის ჩხრეკაძიებისას, კრება გადაწყვეტილ აზრს ვერ დაადგა და დაადგინა, რომ ეს კითხვა და სხვა წელიწადიანი მხარენი მისნი მიენდოს შესამუშავებლათ იურისტთა კომისიას, რომელსაც მთავრობა ამოიჩვენს. ამასთანავე დაადგინა კრებამ იშუამდგომლოს მთავრობის წინაშე, რომ ახალ კანონს მისი გადაწყვეტილება დაედოს სარჩულათ, შესახებ ჰიგიენის სწავლებისა დედათა საშუალო სასწავლებლებში. ექიმ ქალმა ვინფანტოვა-ფუკინსკამ წაიკითხა მოხსენება, რომლის ყველა ტეზისები შეიწყნარა კრებამ უცვლელათ და დაადგინა იშუამდგომლოს მთავრობის წინაშე, რომ შემო ებულ იქმნას ჰიგიენის სწავლება დედათა საშუალო სასწავლებლებში, როგორც არა სავალდებულო საგანი და მასწავლებლათ მოწვეულ იქნას ექიმი ქალი. დღიურ კითხვათა შორის იყო აღძრული ის, თუ როგორ ვუშველოთ მოუსავლობით დაზარალებულ გლეხთა, რომელთა შორის შიმშილის გამო გავრცელებულია სურავანდი (цынга) და მუცელა (брюшной тиф) ზ მუსრს ადენს მათ. კრებამ დაადგინა: გარდა გადადებული 5000 მან., შეგროვილ იქმნას შემოწირულება წევრთა შორის და დაარსებულ იქნას კომიტეტი ქ. ყაზანში, რომლის მოვალეობა იქნება შემოწირულებათა მიღება და სანიტარულ დასთა დაარსება დაზარალებულ პროვინციებში. აგრეთვე ეპიდემიების გამოკვლევა; დაადგინა აგრეთვე თხოვოს მთავრობას, რათა გამოკვლეულ იქმნას უმთავრესი მიზნები გლეხთა ეკონომიური დავრდამილებისა და პერიოდულ მოუსავლობათა, ვინაიდან უამისოთ სანიტარულ დასების მოქმედება იქმნება უნაყოფო. კრებამე დაამტკიცა გადაწყვეტილება სამხედრო სექციისა შესახებ არაყის ხმარების ამოკვეთისა ჯარებში მშვიდობიანობის დროს, რადგან სპირტი მოქმედობს ადამიანის სხეულზე, როგორც გესლი. საზოგადო კრებამ ვადასცა მუდმივ გამგეობას პირავოვის კრებისას თხოვნა საბეითალო სექციისა,

რათა შემდეგ კრებებზე ცალკე საბეითალო სექცია იქმნას შემოღებული. შემდეგი მე-VIII პირაგოვის კრება მოხდება, კრების გარდაწყვეტილებისამებრ, ქ. მოსკოვში.

X მ—ლი.

ნ ა წ ყ ვ ე ტ ე ბ ი .

ათა ეული,
შორს გაქცეული,
გულსელ დაკრუთით ვდგვიარ მდუმარე;
დუმს მოლათ ქვეყანა
და სულ ყველგანა
მეფობს სინუმი, დუმს არე-მარე!

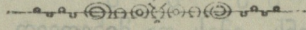
კეტრთი მთვარესა
მონაწნარესა,
ცის კამარზე გასწივოსნებულს
და მის გარშემო, —
ამ წამს სახემო, —
სსივ-მოტიმტომე ვარსკვლავთა კრებულს.

ნეტარობს სული
ადურთოვანებულად,
ცის სადმითა ადი გულში მეგზუნება
და, წასატა ვგრძნობ,
ენით ვერ ვამბობ,
სულ-მთლათ მადლეკებს ტკბილი ოცნება...

მით გულს ვიყვავებ...
თავს ვერ ვუპავებ
გონებას, ცისკენ განავადებულს...
ვგრძნობ ციურ შგებას,
ვგრძნობ ნეტარებას,
გულის სიამის გაოცვებულს!..

და ვით ძველის-ძველს
წინასწარმეტყველს
ზე იტარება ეტლი ციური,
ეგრეთვე მეტა
მიზიდავს ზეცა,
მადლს მიზიფრენს მადლი ღვთიური..

—
მაშ, გასწი მსსნელო,
გონებაზე წრფელო!
ზეცისკენ მექმენ მე წინაშეღვართ!
ხელთ იზუარ ფაჩი,
გაჭკაფე ნაჩი
და წინ, წინისკენ მარად და მარად?...
დ. თომასკილი.

საუბარი მკითხველთან.
X
(გაგრძელება) *)

ზ არეინის გეორთა წარმოშობის თეორიამ, ამბობს ლაბრიოლა, „ის მეტაფიზიკური შეხედულება, რომელიც ნივთის შეუცვლელობას, მუდმივობას ამტკიცებდა, დარღვია. ახალმა თეორიამ დაგვანახა, რომ ორგანიზმი მხოლოდ ფაზისია, მომენტია მთელ ბუნებრივ ისტორიაში; ყველაფერი იცვლება, მუდმივი არაფერი არ არის. რა რომ ამ თეორიამ ფენი მოიკიდა, ისტორიკოსებმა მოინდომეს ეს კანონი და პრინციპი, რომელსაც ექვემდებარება ცხოველთა სამეფო, მოერგოთ ადამიანთა საზოგადოების ისტორიულ ცხოვრებისთვის. პოლიტიკური და სოციალური დარეინიზმი რაღაც ავანტიურაა შეიქნა, რომელიც ბევრ მოაზრებებს მოსვენებას არ აძლევდა. ამნაირი შეხედულება, პირველი შეხედვით, ჭეშმარიტს წააგავს, მაგრამ ეს შეცდომაა, რადგან ამ გეორთი ანალოგია მეტის მეტი აჩქარებული მსჯელობის შედეგია. უეჭველია, ადამიანი — ცხოველია; მათ შორის ნათესაობრივი დამოკიდებულება არსებობს. ადამიანის ორგანიზმი მხოლოდ კერძო აქტია საზოგადო ფიზიოლოგიისა და არაფიზიოლოგიური უპირატესობა არა აქვს უმთავრეს აგებულებაში. პირველი ადგილი, რომელზედაც ადამიანი დაბინავდა, სრულადად შეუმუშავებელი იყო. არსებობისათვის ბრძოლაში ის პირდაპირ შეეჯახა სასტიკ პირობებს, რამაც შესაფერი შეგულება გამოიწვია. ეს იყო რასების (თეთრის, შავის, ყვითლის და სხვ.) შედგენის დასაწყისი. მხოლოდ შემდეგი სოციალურ ისტორიული ფორმაციები, მაგ. ხალხისა ღეროს წარმოშობა, კი ამ ხანას არ ეკუთვნის. ჩვენ არ ძალგვიძს საესებით გაფიქვალისწინოთ ის დრო, როდესაც ადამიანის ცხოვრება პირუტყვისას გამოეყო. რაც უნდა განუფიქვარებელი ხალხის ცხოვრება ავილოთ, თუნდაც ავსტრალიის ველურები, აჯაც არის

*) იხ. „კვალი“ № 19.

ზოგიერთი განვითარებული საზოგადოებრივი ფორმა. სოციალური ცხოვრების საფეხურზე, რომელსაც ჩვენ პირვანდელათ ვთვლით, მარტო ენა როდია ადამიანთა განმარტვებელი თვისება პირუტყვებისაგან (ენა კი პირობა და იარაღია, მიზეზი და შედეგია საზოგადოებრივი ცხოვრების), არამედ სხვა და-სხვა ხელოვნური იარაღების ხმარება თვისი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლათ. ეს ამტკიცებს, რომ პირველყოფილ ველურსაც აქვს უკვე ხელოვნური წრე, რომელიც პროგრესის განსაზღვრებათ უმთავრესს პირობას შეადგენს. იმ-ს და მიხედვით, თუ რამდენათ განვითარებულია ხელოვნური წრე, ჩვენ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ განვითარების რომელ საფეხურზე დგანან ამ წრის შემქნელი და მასში მცხოვრებნი. ადამიანთა საზოგადოების ისტორია თავთ მაშინ იწყება, როდესაც ხელოვნური წრე გაჩნდა. ისტორიული ხანა რომ დაიწყო მაშინ ეკონომიური კანონებიც მოქმედებდენ; ადამიანმა მიწა შეიმუშავა, რომელიც შრომას სრულიად შეეცვალა; აი ამ დროს იმართება ადამიანთა შორის ბრძოლა უმჯობესი ხელოვნური წრის დასაუღობლათ. ებრძვის ბატონი მონას, ქვეშევრდომნი მმართველთ, დაპარცხებულნი გამარჯვებულთ, მიდიან წინ, იხევიან უკან, ერთ საფეხურზე შეჩერდებიან ხოლმე, მხოლოთ პირუტყვის ცხოვრებას არაოდეს არ უბრუნდებიან ე. ი. ხელოვნური წრე ყოველთვის რჩებათ ხელში, მამასადამე ისტორიამ ყველაზე უწინ ეს ხელოვნური წრე უნდა შეისწავლოს, გაიგოს მისი წარმოშობა, ცვლილება, ვითარება. რასაკვირველია, ბუნებრივი პირობა საჭიროა იყო და არის; ის წინეთ თუ პირვანდელ იარაღს გვაძლევდა მაგ. ქვას ნაჯახის გასაკეთებლათ, დღეს მსხვილი წარმოების განვითარებას ხელს უწყობს, რადგან ქვა-ნახშირს იძლევა. ბუნებრივი პირობა თავისთავათ როდი ვითარდება. ვითარდება ადამიანი, რომელიც სულ ახალ-ახალ საშუალებას პოულობს ბუნებაში; ამ საშუალებით ის ახალ პირობებს ქმნის და გაუმჯობესებულ შრომის იარაღს იკეთებს.

ადამიანი თვითონ ქმნის თავის ისტორიას იმდენათ, რამდენათაც ის იკონებს და აუმჯობესებს შრომის იარაღებს, იმონებს ბუნების ძალას, ერთი სიტყვით, რამდენათ ი ხელოვნურ წრეს ქმნის. ამ წრის რთული შედეგი ადამიანზე შეუწყვეტლათ მოქმედებს, მისი განვითარების მიზეზი ხდება; ამიტომ უსაფუძვლოა ვიფიქროთ, თითქო ისტორია, — ადამიანის შექმნილი, უბრალო არსებობისათვის ბრძოლის შედეგი იყოს. მართალია არსებობისათვის ბრძოლა ცვლის და აუმჯობესებს ცხოველთა ორგანოებს, ხანდა ხან ახალსაც შექმნის, მხოლოთ ის მაინც არ არის მიზეზი იმ მუდმივი, პროგრესიული მოძრაობისა, რო-

მელსაც ჩვენ ისტორიულ პროცესს ვეძახით; ადამიანი თან-და-თან ცვლიდა სოციალურ პირობებს და მით თვითონ იცვლებოდა. აი ამან დაბადა იდეოლოგიების წარმოდგენაში „ადამიანის სულის“ პროგრესი. ლეთის მეტყველების წარმოდგენით კაცობრიობის ისტორიას წინ-და-წინ განსაზღვრული გეგმა ჰქონდა; იურისტები, რომელთაც შენიშნეს სხვა-და-სხვა დაწესებულებას ფორმების ცვლა, რთული სოციალური განწყობილების მიზეზათ გონებას რაცხდენ. პოლიტიკოსები, რომელთა აზრით, სახელმწიფოს მმართველთ შეუძლიათ დაისახონ მიზანი და კიდევ განახორციელონ, ჯიქრობდენ, რომ მთელი ისტორია მთავრობის სურვილებს, პროექტების და გეგმების ნაყოფია. ჩვენი აზრით კი, ადამიანის მოქმედება წინათ განზრახული ნების და გეგმის ნაყოფი როდია; ისტორიას თუმცა ადამიანის მოქმედება ქმნის, მაგრამ იგი არ არის კრიტიკული აზრის ანუ ცნობიერი ნების ნაყოფი. საჭიროებით, მოთხოვნილებით, გარეშე პირობებით გამოწვეული მოქმედება ადამიანს გამოცდილებას აძლევს და ავითარებს მისს შინაგან და გარეგან ორგანოებს. ამ ორგანოებას რიცხვში, რომლებიც განმეორებული და შენაძენი გამოცდილების შედეგია, ინტელექტიც უნდა ჩაითვალოს. მთელი ისტორია წარმოადგენს პირობათა რიგს ცვლას. აქ არც წინათ განზრახული მიზანია და არც პირვანდელი გაუმჯობესების პრინციპის, ბუნებასთან ბრძოლის გვერდის ახვევა. პროგრესი მხოლოთ ემპირიული წარმოდგენაა, რომელიც ჩვენ გონებაში აღიბეჭდა იმიტომ, რომ, წარსულის წყალობით, საშუალება გვაქვს თვით ეს წარსული დავაფასოთ და ცოტათონათ მომავალიც გამოვიცნოთ. ჩვენი თეორიის ღირსებაც მისს კვლევის მეთოდში და ისტორიის შეგნებაშია. ისტორიული ფაქტორების თეორია იქიდან წარმოდგა, რომ ისტორიკოსები, რომელნიც ფაქტების გარეგან აწერილობას იძლევიან, ცდილობენ როგორმე მწყობრათ და მხატვრულათ უამბონ მკითხველს წარსული სხვა-და-სხვა ისტორიული შემთხვევა. ამ ცდის დროს მწერალი ეძებს გამოსავალ წერტილს, დასაწყისს, რათა უფრო კარგათ შეასრულოს მოამბის როლი. ამისთანა წერტილათ რომელიმე ფაქტორი უნდა აღეარებინათ, მხოლოთ შემდეგმა დაკვირვებამ დაარწმუნა ისინი, რომ თვითთავული ფაქტორი ცალკე როდი მოქმედებს, არამედ ყველა ფაქტორებს ერთმანეთზე აქეთ გავლენა და ამნაირათ ისტორიას ჰქმნინან.

ისტორიული ფაქტორები თუმცა ჭეშმარიტებას არ წარმოადგენს, მაგრამ უბრალო შეცდომათაც არ ჩაითვლება. ეს თეორიაც მეცნიერულ ცოდნას ეკუთვნის, რომელიც თან-და-თან იზრდებოდა და ვითარ-

დებოდა; ადამიანის მოქმედებათა მრავალფეროვნების გამორკვევის სჭიროებამ შვა ისტორიული ფაქტორები. მეცდომა იქნება, ჩვენი მხრით, ვიფიქროთ, თითქო მონისტურ თეორიას შეუძლია რთული საზოგადოებრივი წყობილების გამორკვევა ერთის თვალის გადავლებით. ეკონომიური სტრუქტურა, რომელზედაც შენდება საზოგადოებრივი ცხოვრება, უბრალო მექანიზმი როდია, რომლიდან მექანიკურათ, ავტომატიურათ გამოდიოდა კანონი, ზნე-ჩვეულება, აზრი, გრძნობა, იდეოლოგია და სხვ. ამ ზედა შენების წარმოშობა მეტათ რთული და დახლართული პროცესსია.

აზრთა და შეხედულებათა შეცვლა ნელ-ნელა და თან და თანობით ხდებოდა. ცხადია მარქსსა და ენგელსსაც ჰყავდათ ისტორიაში თავისი წინამორბედნი, თუმცა პირველათ ამ ორმა მეცნიერმა დასაბუთა მონისტური თეორია. რომელიმე ამათი მოწაფეთაგანი როდისმე ამტკიცებდა, რომ მათ მასწავლებელთ წინა მოადგილე არ ჰყოლია? ასევე მოძღვრების ნამდვილი წინამორბედნი თანამედროვე ისტორიის ფაქტები იყო; ეს ფაქტები უფრო თვალსაჩინო შეიქნა მას შემდეგ რაც ინგლისმა განვლო მე-18-ე საუკუნის ბოლოს დიდი სამეცნიერო რევოლუცია; მხოლოდ საფრანგეთში მოხდა დიდი სოციალური ცვლილება. ისტორიის მატერიალისტური შეგნება განსაზღვრული ისტორიული პირობებიდან წარმოიშვა; ეს როდია იყო ორ მწერალთა აზრების შეჯახება, არამედ მთელი მეცნიერების გამარჯვება, რომელიც ახალმა ცხოვრებამ შვა. ეს ცხოვრება—პროლეტარის ცხოვრებაა. მაშასადამე ეს მოძღვრება მხოლოდ ამ დროისა და ადგილის შექმნილია და შემცდარი ვიქნებით, თუ ვიფიქრეთ, თითქო ყველგან და ყოველთვის შეიძლება იგივე მომხდარიყო. მაშინ რატომ არ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, რომ ძველი საბერძნეთის ქალაქი, სადაც მონობა სუფევდა, მასთან ერთათ თანამედროვე ტუნკას განივითარებდა? რატომ არ ვიფიქროთ რომ არისტოტელს შეეძლო დაეწერა, კომუნისტური პარტიის მანიფესტი, ან, რომ თანამედროვე გამოგონებანი შეიძლებოდა ყოველი დროისა და ადგილის კაცს მოსელოდა თავში, რომ ამ გამოგონებათათვის არც განსაზღვრული პირობა იყო საჭირო, არც მოთხოვნილება და არც მრავალჯერ განმეორებული გამოცდილება?

ა. წუჭუაიქ.

(შემდეგი იქნება)

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა .

О народномъ врачеваніи въ закавказскомъ краѣ.
Д-ръ И. И. Пантюховъ. Тифлисъ. 1899 г.
цѣна 30 к.

საჯგუში ექიმობა ამიერ კავკასიაში.

ამ სათაური დოქტორმა პანტიუხოვმა გამოსცა მის მიერ შედგენილი ბროშურა, ბოლოში ჩართულ ნახატებით.

ქართული ხალხური წამლები და ექიმობა ჯერ აქამომდე ისე ცოტათაა გამოკვლეული, შესწავლილი და გამოქვეყნებული, რომ ამ მცირე შრომასაც კი სიამოვნებით და მადლობთ უნდა მიეცემათ. სამწუხაროთ ჩვენი მამულის შეილნი, ვისიც უფრო უპრობანია, ქართველი ნაწავლი ექიმებ, ძრიელ მაღალ ქანდარიდან უცქერიან თავიანთი მეცნიერული თვლით ქართულ ხალხურ წამლობას და ექიმობას. მათ არა რწამთ, რომ ჩვენ ხალხურ მედიცინაში, რომლითაც ჩვენი მამა-პაპანი ოცი საუკუნე მეტი სარგებლობდნენ, საინტერესო რამ მოიპოვებოდეს. დოქტორ პანტიუხოვს კი კაი აზრი შეუდგენია ქართულ ხალხურ მედიცინაზე და, ასე გაშინჯეთ, ცრუ მორწმუნოებაში, შელოცვებში და მკითხაობაშიაც კი ავტორი ჰპოებს გამამართლებელ საბუთებს და რომელიმე მეცნიერების სათავეს—ჰიპოთეზი, თვით-შთავონება და სხვ. მხოლოდ დაკვირება უნდაო, სენიდიისერი გამოკვლევა და არა ისე, როგორც ჩვეულებათ გვეჩრს ზერაქვერათ შეხედოთ საგანს და წამსვე სავსხაროთ გავხადოთო. ავტორია ურჩევს ერიდონ მხოლოდ იმ გაიძვერა „ძალათ ექიმებს“, რომელნიც ფულის სიხარბით სოფელ-სოფელ დაეთრევიან და გულ-კეთილ ხალხს ცარცავენ, შარლატნობენო. ნამდვილი ხალხური ექიმები კი, ვით ხალხის შეილნი, გულ შემატკაეარნი თავიანთ მეზობლებისა, უანგაროთ წამლებენ და ფრთხილათაც ეკიდებიან საქმეს—რაც არ იციან ხელს არ მოჰკადებენო. ამისთანა ტრადიციონული, სასარგებლო ექიმები არ უნდა იყვენ კანონითაც დენილნი, მეტადრე იმ მიყრუებულ სოფლებში, სადაც დოქტორის შონა უბადრუკ გლეხისათვის წარპოსადენათაც კი ძნელიაო და სხვ...

ამ საზოგადო მაშობილვას, წინ უძღვის საადგილობრივი ხალხური წამლებისა, რომელნიც დოქტორ პანტიუხოვს დაუთვალ-ერებია კავკასიის სამეურნეო საზოგადოების მუხეუქში. ამ კოლექციაში ნახევარზე მეტი ქართული წამლებია, დანარჩენი სომხური და თათრული. ავტორი ამბობს: მეტი ნაწილი ამ სამკურნალო წამლებისა არავისკან არ აწეილია

და ამიტომ მე ვიკისრე მეცნიერებას გაეცნო ამ წამლები სხელები და, როგორც შესაძლო იყო, ისიც თუ რა სატიკერებში ხმარობს ხალხი ამა თუ იმ წამალსაო. ზოგიერთ წამლების გამოცნობაში ფ. კ. ოტტენი დახმარებია. პატივცემულ ავტორს ეტყობა ქართული ენის და მეტადრე ქართული წამლების ტერმინოლოგიის უცოდინარობა, რის გამოც უნებლიეთ ბევრა ახირებული შეცდომები შეჰპარვია თავის შრომაში, ვინ არის აქ დამნაშავე, ავტორი თუ კოლლექციის შემადგენელი, ვგ ჩვენ არ ვიცით, მხოლოდ კი უნდა აღვიაროთ, რომ ტერმინოლოგიის მხრივ ავტორის შრომა სრულებით ფუჭი გამოდკა, და ეს მართლაც რომ სამწუხარო მოვლენათ უნდა ჩაითვალოს. ნომერაცია წამლების სიისა ავტორს დასული აქვს ისე, როგორც მუზეუმშია, ჩვენ ვბოვეთ შემდეგი შეცდომები:

2) Сырь-аклемись кверици—აქლემის კვერცხა, Верблюжия яйца, ჯერ ასეთი ახირებული შეცდომა და ბოლოს კი ნათქვამია: Скорлупы яиц страуса...

3) Култухо, უნდა იყოს კულმუხო — Кулмухо.

7) Броцелись (უნდა იყოს Броцеулись) тутубо — ბროწეულის თუთუბო, Кора плода граната, აქ შეცდომითაა ნათარგმნი. მკავე ბროწეულის ხილს, თითონ მარცვლებს, ახმობენ და დანაყილს ხმარობენ მწვადზე მოსაყრელათ და სხვ. ამახ ბროწეულის თუთუბო ჰქვია; ხლო კორა плода граната, ბროწეულის ხილის ქერქია, რომელსაც ქართულათ ტიტობა ჰქვია, ახლა ჩვენ არ ვიცით, ავტორს თუთუბო შეხვდა თუ ტიტობა?...
ბროწეულის თუთუბო იშვიათია; თუთუბოს სახელით უნდა ვიგულისხმოთ Rhus Coriaria L.

10) Дурдубела—დურდუბელა, უნდა იყოს დუდ-დუბელა — дуддубела — Physalis Alkekengi L — Молжуха. და არა Herba Althaeae.

22) Сулись джана—სულოჯან, Душа моя. ეს კი სწორეთ რო სამასხარო ტერმინია! უნდა იყოს: სოლინჯი ანუ სოლინჯანი — Солиджани, Carum Bulbocastanum Koch.

23) Тухты—ტუხტი, ლათინურათ Herba Malvae-თ უთარგმნიათ, ეს შეცდომაა, უნდა იყოს Herba Althaeae.

25) Заркакъ, ეს უთუოთ ზინისია.

27) Харись дзира—ხარის დ (?) ძირა. Бычачий корень, უნდა იყოს Чемерица, Helleborus orientalis.

33) Одурь кашри, უნდა იყოს: ондуყარი Ондокари, Rad. Pyrethrum.

35) Квекнись гули—ქვეყნის გული — шиша от Datura Stramonium, შეცდომითაა ნათარგმნი: Datura Stramon-ის ქართულათ ღემი ჰქვია, რაფ.

ერისთავს ქვეყნის გული ნათარგმნი ასე აქვს. ქვეყნის გული (სოკო) Чертово-йице, веселка. Phallus impudicus Lin. და ჯვარიც უზის, მაშასადამე ერისთავი ტერმინთა სანამდელიღეში დარწმუნებულია.

41) Кытри—კიტრი, хотя китри по груз. огурецъ, но въ банкѣ трагакантова камедь, ავტორი სრულებით მართალია, უნდა ეწეროს; ქათიჭი — Катири, а еще правильнѣе Khathiри — Трагантъ — Tragacantha.

47) Кардашханъ, უნდა ითარგმნოს; ყარდაშხან — დევის სხელი, Кровь дракона, Sanguis Draconis V, Resina Draconis.

49) Гаваджуа, ქართულათ ჭავჭავა არის.

53) Болила Бомела, ეს მგონი ჰალილა და ბალილა უნდა იყოს.

63) თეთრი კოკა — бѣлая гвоздика არ არის, гвоздика ქართულათ არის მიხაკი.

64) Гргвали памали—გრგვალი წამალი ერისთავს ასე აქვს ნათარგმნი; „გრგვალი წამალი, Волкана, Dictamnus Fraxinella Pers., Rad. Aristolochium და ჯვარიც უზის.

70) Дзиръ муара, უნდა იყოს Дзиръ магара — ძირ მაგარა.

სულ 73 წამლის სახელია მოყვანილი და ამდენი შეცდომებია, მაშინ როდესაც ტერმინოლოგიაში კორექტურული შეცდომებიც კი არ შეიწყნარება, არამც თუ ასე ახირებულათ დამახინჯებული სიტყვები, ქართველები სწორეთ რო რაღაც უბედურ ვარსკვლავზე ვართ დაბადებული. ამ დალოცვილ დოქტორს თავის თავი აფრიკის ჰოტენტოტებში ხო არ ვგანა! ნუ თუ ერთი კაციც არის ვერ იშოვა ქართულ-რუსულის წერა კითხვის მცოდნე? ან კავკასიის სამეურნეო საზოგადოებას რაღა დემართა! როგორ ვერაინ იშოვა ქართულ წამლების ტერმინოლოგიის მცოდნე და ისე არ შეადგინა კოლლექცია, გაგონილა ამისთანა დაუდევრობა! ერთი ეს მიბძანეთ, ღმერთი გადგეძელებდეთ, აბა რა სამსახური უნდა გაუწიოს მეცნიერებას ამისთანა დამახინჯებულმა ტერმინოლოგიამ! გვითქვამს და კიდევაც ვიტყვით: ყველა ამაში ჩვენი ქართველი დოქტორები და ფარმაცევტები არიან დამნაშავე, რომ ქართული წამლების ტერმინოლოგიაც კი სამასხაროთ და საჯიჯგნათ გაგვიხდა, აბა მასხარობა არ არი მაშ რა არი: „Верблюжия яйца“, „Душа моя“ და სხვ.

სატიკერების სახელებიც ზოგი შეცდომითაა ნათარგმნი (იხ. 26 გვ.)! Кашель — ხელება. Воспаление легких — ღვიძლის (!) ანთება. Горячка незаразительная — სახელი (?) ცხელება, ბროშურას ბოლოში ჩართულ — დახატულ წამლებშიაც ტერმინოლოგია კლკობს:

Табл. II. № 7 Кулимджань, უნდა იყოს Колин-
джани — კოლინჯანი, ლათინურათაჲ შეცდომითაა ნა-
თარგმნი, უნდა იყოს Rad. Galangae და არა Rad.
Zingiberis.

Табл. III. № 11 — Ракушки — по груз. Гринджило,
უნდა იყოს Гвринчила — ღვრინჭილა, შეიძლება ეს
კორრექტურული შეცდომაჲ იყოს, მაგრამ ტერმინ-
ნოლოლიაში კორრექტურული შეცდომები ყოვლათ
შუუწყნარებლათ მიგვაჩნია.

ღიად ჩემო ბატონებო, უცხო ტომის კაც-სთვის
მიგვინდია ჭირისუფლობა და ან კი რა ნება გექვს
ეუსაყედუროთ?! თუ დროზე არ მივეწველეთ ჩვენი
ქართული წამლების და სატყეერების ტერმინოლოლიის
საქმეს, ან სრულებით დაგვეკარგება, რადგან სოფ-
ლათ ხალხში ვინც მკოდნე არიან თანდათან საიქა-
ოს მიაქვთ ცოდნა, ან არა და ისე დამახინჯდება
უცხო კაცთა ხელში, როგორც ზემოთაა ნაჩვენები
და მაშინ კი სწორეთ რო „ძალი პატრონს ვეღარ
იცნობს“.

ილ. ალხასიძე.

წერილები რედაქციის მიმართ.

3. ატივცემულ გაზეთ „გველის“ მე-16 №-ში მათა-
გებულად ბარბაქაძის წერილი, ქ. ოდესიდან მოწერი-
ლი, ამ წერილში ის მოგვითხრობს ოდესში მუდმივი
გურული მუშების შეკრებულ მდგომარეობას მოიჯა-
რადრე ბ. კეთილადის ხელში. ერთ ადგილას სსკვთა შო-
რის, აი, რას ამბობს ბ. ბარბაქაძე: „შეგსენებათ, რომ
რამდენიც მეტი მუშა ხელი მიწოდება თბორიკა ზავოდის
კარეს, იმდენათ ხაკლები დღის ქიჩა. ამით ისევე მიღ-
ვანელა ბ. კეთილადი და შეუთავაზ ერთ ვიდეც ნაცნობს:
მუშები გამომიგზავნე, რამდენიც იმყოფ, შენ გასამრჯე-
ლოთ ჯილდოს მიიღებო. ამ ვაჟბატონსაც ადგა და 45
პენი — გურულები შე მიაყენა კარესზე: როგორც შენ
გინდა, ისე მოეპარე, მხოლოდ მე გი ჩემი უნდა მო-
მცეო“...

ეს „ვიდეც ნაცნობი“ მე გასდგარ და, მასხადამე
ცილის წამებაც ჩემდამთა მომართული. დიხს, მე გავუგზავ-
ნე ბ. კეთილადის 42 მუშა. მარა არა იმ დანაღვი და
სახიზღარი მიზნით, როგორც ამას ბ. ბარბაქაძე წერს.
საქმე აი რაშია: ამ სამი თვის წინეთ ოდესში გასდღით და
იქ შემოსვლით ბ. კეთილადისაჲ შეკვდი ერთ ოჯახში. ის
თურმე მაშინ მუშების წასაყვანთ ჩვენში ავირეხდა წამოს
ვლას და ღამზაგინც ჩამოაგლო ამ სეგანზე. მე
რადგანაც ბევრი მეგობროდა ჩვენში სამუშაოს მა-
ძებარე, წინადადება მივეცი კეთილადის, თქვენ რაღათ
მიდისხრათ, მე გამოგვიგზავნი მუშებს, რომლებიც მე და-
მიმდებებენ ადგილის შოვნას და თქვენ ხარჯი ალარ მო-
გივთ მეთქი. ბ. კეთილადე სიმოცხებით დამთხნხმდა და

მიიხრას: ყოველ მუშაობის დღეს 80 — 90 კ. ექნებათ
და მეც გავუგზავნე 42 კაცი, ჩემი მუშაობები და ზოგი
ნათესაებები. მეგობრია ამით კეთილი საქმე მოვიქმედე და
ჩემ კეთილ განზრახვას თუ ბოროტი შედეგი მოჰყვა ჩემი
რას ბარბაქაძე. მარა... მარა ის არის, რომ ამის სიმართლეში
გვეჭვობ და დიდათაც ვეჭვობ, რადგან ზოგიერთი საბუთები
ხელში მსჭვს. ბ. კეთილადის შეიდი წლის წინეთაც ვინც
ბდი, ის მაშინაც ამ საქმეზე იყო, ვიდრე ნიკოლაიშვილი
აიღებდა იჯარით, და თუმცა დიდი დასაღვაწეული არ
ვეთილავარ, მარა ცუდი მის შესახებ არაფერი გამოვი-
ნია. ამასთანავე წერილება მსჭვს ჩემი გავზავნილი მუშე-
ბისაგან მიღებული, რომლებითაც მტყიდება, რომ ბევრი
მათგანი ცუდათ მოქცეულან, ქვეფობისთვის მიუყვით
სული და რა გასაკვირვებელია, რომ ალარაფერი გადაწე-
ნოდათ. ვინც კარგათ გაისარჯა იმთ გიდეც გამოგზავნეს
სახლში ვინ სუთი თუმანი, ვინ ოთხი და მეტი. მარა
ბ. კეთილადის საქმეში მე არ ვერკვი, ის თვითონ გას-
ცემს მასებს მუშებისთვის თავდაღებულ კორესპონდენტს!
მე მხოლოდ ის უნდა გვითხრო ბ. ბარბაქაძეს, რისთვის
დამწება მუშაობების გაყიდვა და ღალატი? ან რა უნდა
მოეცათ იმთ ჩემთვის, რომ ამისთანა საქმე ჩემდინა,
როცა იმთ თვითონ არაფერი ქონდათ და სამუშაოთაც
ამისათვის მიდიოდენ; უთუოთ საბუთი გექნებათ ბ. ბა-
რბაქაძე, რომ მე ან რაიმე გამოიმართეკვია, ან შირობა
ჩამომიერთმეკვია და ბარბაქაძე დასაბუთეთ თქვენი წერილი.
მარა რა საუთი უნდა გქონდესთ, როცა მე არც შირობა
ჩამომიერთმეკვია და არც რაიმე მოუცდათ ჩემთვის, შირობით
ხარჯიც გასწიე იმთ გავზავნაზე, რადგან ბათობში მე
ჩემივეზე, ივანე ორი დღე შევიხსენე და ზოგს
ფულათაც მივეცი და ამებში მე არაფერი არ მსჭვს დღეული.
მაშ ცილს რისთვის მწამებს ბ. ბარბაქაძე? შეიძლება იფი-
ქა გასეთის ფურცლებზე ერთი ჩემი წერილი; გამო-
ვიძობარა? ეს ძველა, ჩვენში ამის სურვილი ბევრს აქვს
ამდელი, მარა ამ ოჯახს აშენებულმა, სსკვ ვე ვეფერი იმთ
მოასწარი? განა ცოცხა რამ სდება ქ. ოდესში ქართველ-
ბისთვის საინტერესო?

ბარბაქაძე.

გაზეთი „გველის“ უკანასკნელ (№ 20) ნომერში
„ვირნიდან ვირნიდან“ ავტორი ცუდათ ისვენებს სე-
რთათ ორუგრეთის სსკვ და სსკვ დაწესებულებათა მო-
სულეებს ანუ, მისი ტერმინოლოლით, „მწაწკინტელა
კვარდახნის“. ამით ბრალდებათ „მარტივის“ შედეგზე,
„მოხულებთ“ და „გურულებათ“ დაყოფა, უმიხრო და
სამარცხვინო ბრძოლის ატეხა, თვით შეკადრთა შორის
განსეთილუების ჩამოკლება და სსკვ. ორუგრეთში ორი
სამის მეტი ყველა „მწაწკინტელა კვარდახნის“ და
მათ ყველას ეს ამბავიც ჩრდილს აყენებს; მარა, რადგან
ასეთი დამრალება ყველას შესახებ, განუწივლათ, უმარ-

თუგლო და უსბუთოა, ამისთვის ჩვენ, ქვემოთ სელის მოძვენი, გთხოვთ, ქალბატონო რედაქტორო, თქვენვე გასწორათ „კვალის“ უმსლობელეს ნოჲრში ეს, ჩვენი ფიქრით, უნებლიეთი შეცდომა და ზიკრადი ის დასსულათ, ვინცა გუვთ სსეში. ერთი დაწესებულების მოხელეთა შესახებ რომ მართალია თქვენი გაზეთის შენიშვნა, ამას ჩვენც დავამოწმებთ, მაგრამ აქ სსვკ რა შუამა და ან თქვენ რათ მოვიხდით იმით სელის დაფრებით უკვლავ გაბასრვა და შეუტყუოთა?!

ოზურგეთის სსვკ და სსვკ დაწესებულებათა მოხელეთა: სიმონ გიორგისი ღლონტი, ილარიონ საბასიე მკლადი, მანასე მახსიმესი თოთობაძე, ივანე ჯაყელი, გეგნისი ლავრენტიანი ქიქოძე, ივანეთე გიტოსიე შევარდნიძე, გიორგი მაჭუტაძე. 1)

საქვე ლ-მოქმედო საქმე

უმოწილესათ გთხოვთ მათივე მოქმედებების უღრესი მადლობა გამოუცხადოს ჭიათურის სამრევლო ბოქოელს შტაბ — გაბიტანს ბ. ნესტორ ნიკ. ანდიშვილს, რომელმაც გამოუწერა ჭიათურის სამრევლო სკოლას საყმაწვილო ჟურნალი „ჯეჯილი“ ამ 1899 წელს. ამასთანავე დაურთოა სარეზერვუარო შიგნითა რთის მანათის ტბილიეულობა და გვლავაც აღუთქვა დასმარება სკოლას. თითქმის სამ წელიწადზე მეტია — ამ სკოლას „ჯეჯილი“ არა ჰქონია და დიდი აღტაცებით მიიღებენ შეგირდები, ეს ჟურნალი შესამჩნევად აუარებს ყმაწვილებს ქართული წიგნების კითხვას. მთარეობამ უგვე ნება დართო უკვლავ სკოლებს — იქონიონ სარეზერვუარო წიგნთ-საცავი, მაგრამ ამ საქმის განხორციელებას საშუალება უნდა. ძალიან გარკვენიებებს ჭიათურის ადგილობრივი საზოგადოება, თუ გამოიღებს თავის წვლილს, გამოუწერს საყმაწვილო ჟურნალს და წიგნაკებს და დაურთებს სკოლას ბიბლიოთეკას; მაშინ ყოველ შეგირდს ექნება შეძლება გაკვეთილების დასწავლის შემდეგ — თავისუფალ დროს იკითხოს წიგნები და მითი ავარჯიშოს ჭკუა — გონება.

ჭიათურის სამრევლო სკოლის მასწავლებელი ბესარიონ ვაშაძე.

ქ.ნო. რედაქტორო! ნება მიბოძეთ თქვენი გაზეთის საშუალებით ამხანაგებთა მაგიერ გულისათაღი მად-

1) „კვირიდან კვირამდე“ შენიშვნა შეეხებოდა მხოლოდ იმ ერთი დაწესებულების მოხელეთა, რომელსაც თქვენც იხსენიებთ და არა სსვკებს. ამ სსვკის შესახებ იმავე ნომერში უნდა გამოხატულიყო ცალკე წერილი ოზურგეთიდან მოწერილი, რომელზედაც „კვირიდან კვირამდე“ იყო დაფუძნებული. წერილი შეეხებოდა სსვკ-დირთ სსწავლებლის მასწავლებლებს მარცხედ დაიბეჭდა და მით სსვკის ან გამოიწვევა, ძალიან ვწუხვართ. რედ.

ლობა გუძღვნა გ.ნ. მაინე ქაისოსოს ასულს აქედან ბისას, რომელმაც კეთილ ინება და გამართა სარეკელ დარბო ქართველ სტუდენტებთა სასარგებლოთ ს. სალოლაშენში (გორის მხარე) შინაურათ ვინცეკტი ცოცხალ სურათით. შემოსული ფული 20 მ. მიღებულია ამხანაგებთა მონდობილობით სტუდენტი სამსონ სასოგია.

ქ. სარგოვი.

ქ.ნო. რედაქტორო! 28 მარტს სოფ. ასალშენში სტენის მოყვარეთაგან გამართული იყო წარმოდგენა აქაურ სამრევლო სკოლის სასარგებლოთ. უმოწილესათ გთხოვთ თქვენი მათივე მოქმედების გამოცხადება გაზეთი „კვალის“ საშუალებით მადლობა გამოუცხადეთათ ამ შიგნით ვინც წარმოდგენაში მონაწილეობა მიიღეს, სრული შემოსავალი დარბო სკოლას 25 მანეთი, რომელიც გადაეცემა ადგილობრივ მღვდელს ან. კალანდაძეს.

გოგოლი ბერკეიანისა.

ქ.ნო. რედაქტორო! უმოწილესათ გთხოვთ თქვენი გაზეთი „კვალის“ საშუალებით უგულისათაღი მადლობა გამოუცხადეთ ქ. ფოთში მცხოვრებს ლევან მარგალიტაძეს, რომელმაც ისურვა და შემოსწიწა ჩემდამო რწმუნებულ ჩიბათის წმიდგიორგის ეკლესიას გარდამოსნს თავისი შკაფით, გარდასაფარებელი ფარჩით, დირბული სულ 50 მ. დმერობა ინებოს ვიდრე აღმოჩენილეს სსენებულ ეკლესიას ასეთივე კეთილი შიკები მღვდელი ჩიბათის წმიდგიორგის ეკლესიას

ბარ. ჟორბენაძე,

ქ.ნო რედაქტორო! უმოწილესათ გთხოვთ ნება გვიბოძეთ თქვენს ჟურნალი „კვალის“ საშუალებით მადლობა გამოუცხადეთ ფოთის ფოსტა — ტელეგრაფის მოსაქსხურეს ვასილ თ. ხომარას, რომელმაც კეთილ ინება და შემოსწიწა ჩემდამო რწმუნებულ სამრევლო სკოლას საყმაწვილო ჟურნალი „ჯეჯილი“, რომელსაც დიდის აღტაცებით კითხულობენ მოსწავლეები. სასურველია სსვკებმაც წაბამონ ბ. ხომარას და მით ხელი შეუწუონ სკოლას.

ფოთის სამრევლო სკოლის მასწავლებელი გრიგორი თოფურაძე.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.